

A-20530

Ilmar Maasikas
25. 2. 26.

Wina = Palk.

üks tähhele pannemise wäärt jut,

3873

mis

wanna ning noore rahwale juhatuſeks
ja kaſfiks wälja on antud.

*kinkinud III H. klassi õppija
Ilmar Maasikas
25. okt. 1926.*

Etä kui surm ſta pilli puhhub —
Natsul wadi turja peäl,
Rahwas jobnud tanso uhhub
Kui neid sunnib wina heäl.
Et kül mitto wangub, tuikeb,
Narub, kappil ronnib, juikub;
Siiski teised noppesi tött'wad
Rohkest wina märga wõtwad,
Kunni wahwad joma mehhed —
Nago kolletanud lehhed —
Surma-oog teik mahha nühhib,
Elo-puu peält anda pühhib! —
Wata, wennike! ni kullub,
Langeb, sattub igga tund:
Kelle parrem waim ſiin tuktub,
Kebda ajab wina-tund.

Tarto linnas, 1840 aastal,

trükitud Lindworsi pärrijatte kirjadega ja nende kulluga.

22990

Der Druck ist unter der Bedingung gestattet, daß nach demselben die gesetzliche Anzahl Exemplare der Censur-Comität abgeliefert werden.
Derpat, den 14. Dec. 1839.

(L. S.)

Censur: M. v. Engelhardt.

Hädda neile, kes wäggerwad mehhed wina joma,
ja wahwad mehhed kanget joma - aega hästi seg-
gama. Sejaia 5, 22.

Minnewal Cina-kuul, nattofene aega pärrast
päwa werimist, seisiwad ühhel õhtul kolm meest jutto
ajades Raja kõrtsu ukse ees, kui üks teekäija saksade
tõld neile filmi juhtus putuma. Ühke koorm, kellel
kuus priisked oost weddajaks ette olli pantud, wennis
sam sammult tasfa illokeste kõrtsu liggemale; ei wõi-
nud essimesel filmapilgul õiget arro sada, kas seisis
paigal, wõi jõudis ta eddasi. Üks neist jutto-ajajat-
test — walgeruge peaga, pitk noor mees — ütles
pilkamise kombel nabrile: Wata, mis saksama munna-
koormat seal wetakse! need tormlased tewad omma
obbose werre kulluga meie seäsketele talgud; olleks
neil ommetigi kanna wõrra mõistust nuppus, stis nad
püaksid laddufal õhto willul eddasi tõttata, ja ei sõi-
taks furnomatja kombel. „Ei, wennikene“ — Postis
teine, üks keskeline mees — „neil näib middagit
willetust sündinud. Ma tahhaksin sinnoga warsti
pole toopi wina peäle kihla lüa, et tõlla telg wõi
mõnni rattas wiggane on.“ Et kule ammet-meest!
— irwitas walgepea — seppal ikka seppa joned,
sellepärrast lodab ta iggast juhtumisest sedda warki
bnetust, mis ta kufrule lisfa toob. Ürra karda,

seppake, et tullen sinnoga kihla löma, sa wöiksid mo lehwä fäest wöita ja wanna rahwa sömma möda: jure tükkiga ennese su löhki ajada! — "Polle sest karta" — wastas sep — "egga ma siis tükkifese peäle lähhe kehla löma; mis minna ial tö ehk kihlaga ennesele nöuan, sedda ma nelan weddelalt alla! Kehha, kes allati löetsa tulle jures rasket fööd teeb, on otsego wanna kuiwetand puu-riist, kedda turwutamata ei wöi pruvida. Selle tarbeks on Summal wina kibbetad ma ilma seädnuud, et köik raske tötegiad temmast ihho kinnitust ning inge karrastust ennesele wöiksid leida. Mul on tännini, Summal olgo tännatud, omma napsi puddelikene ifka firsto nuffas seisnuud, egga wöiks ka ennam ello-wee märjata läbbi sada. Kui ommiko warra unnest ülles ärfan, siis wannad kangeft tööst rikkitud rinnad ei sa kuhhogi; pean iggakord tük aega köhhima ja ökima, mitmel puhhul läkkastama, egga anna ta raibe enne suggugi asju ellada, kui saan firsto kappist kele-köikso wöima." — Renda ta on, wanna wend! — fitis pitmees peäle — ma ollen kül ea polest weel alles noor, agga terwise polest nisamoto wiggane ja kitsik; win on meile rohhuks lodud, ja kui taewane Issa rahha kopykat önnistanud, siis on inimese kohhus, terwise eest wolt kanda. — "Sa omma süddant römüstada" — lissas sep jure — "win on aigele rohhuks ning terwele lustiks kingitud. Siska pois ja wötta wina, siis ei tunne ello pina!"

Rüüd töstis kolmas mees, kes filmnäost keige wannem näitis ja seie sadik ei sömma olnud lausunud, omma heält ja ütles: "Targemad inimese, kes ennam teädwad kui meie suggused, ei kida wina koggoniste heaks waid ütlewad tedda ihho ning ingele kobjolikkus sama, sest et ihho terwit rikkub ja ingele uffatust toob. Weel pühhapaw kahhe näddala eest nomus meie auwäärt öppetaja firrikus wina jomise

pärrest kindlaste, ja kulis iggaköis öppetaja suust, kuida köige suremad pattud wina läbbi tehakse, sest et win inimese möistust rikkub ja öiget arwo peast ärra kautab. Üks jobnuud inimene on paljo rummalam kui lojus!" — "Oh, sa winne pühha Säri!" — söimas sep — "eks sulle olle ommerigi äbbi körtso ees, ausa meeste filma nähhes seddawisi lorriseda? Minne, kui ni tarf olled, ennemine palwe majasse ja kerja onni-rahwa jures, et wöttaksid sind ettelugijaks. Toho, nurjato! Kui sa, sögge, ihnuuse pärrest wina eest ei raasti rahhakoppikat kullutada, siis allita issi omma rahha kotti körwa, agga ärra tulle waenlase kael! teisi inimese effitama! Kui tänna mitte kallis laupäwa öhto ei olleks, kül ma so tutti siis fergitaksin. — Ota, ota, mehhikene! mis pitkale kül laeno peäle jäb, se ep olle weel kingitud!"

Seekäija sakkade töld weris sel filmapilgul körtso ette ja löppetäs tülli. Üks naesterahwa saks firritas omma pead töllast wälja, terretas ning küssis lahke sönnaga, kos körtso mees pididi ollema. Winalaitja: mees, kes seppa meelt ni wägga olli pahhantand, wöttis kübbara peast, kummardas ja ütles: Ma tahhan tedda filmapilk seie kutsuda, — ja ruttas jalla-pealt körtso tuppä. Sep ütles suud möda omma seltsimehele: Wata filmateenrid! laf tal warsti pihhus ja wilks jalge peäl, kos ta agga huntshansata aiso tunneb. — Körtso mees tuli, astus — saks terretates — tölla liggemale ja jäi kuulma, mis ausad wannemad temmalt pidid tahtma. — "Kas olleks wöimalik" — küssis praua — "et wöiksid üht aiget inimest mönneks päwaks ennese kaitfuse ja wole alla wötta? Meie toapois jäi paari tunni eest äffitselt raskest aigeks; ei kannata suggugi söitini, et kül jalgjallat mönne wersta maad eddasi tulline, siiski se köige wähhem pörrutamane ajab ädda ni jureks, et waene inimene kui tulle sees kissetab." — Kulif

praua! — wastas förtsmil — ma wöttaksin kõigest
süddamest teie käsfo kuulda, agga assi ei olle foggjo,
niste wõimalik. Meil on wägga kitsas ellamine, polle
ennam rumi majas, kui üks weike kambrikene, kauba
kambri kõrwas, kos wieingelise perrega sees ellame.
Ei olle sedda wähhematti nuffakest majas, kuhho ai-
gelle rahholist sängi wõiks seada. Saksa kamber on
opis ärra laggunud, ei anna wihma egga tule warjo.
Lubbatakse kül igga aasta uut ehhitada, agga weike
wald ja uutmodi põlloarrimine, kos wilja-wälli eina-
maaks tehakse, ärjapüid, kurreernid ja kaste eina-
külwatakse, sured saksama-lamba karjad petakse, ei
anna mahti mitddagit ehhitada. — Praua kulas jär-
rele, kui kaugel teine förts pididi ollema ja sai was-
tust, et liggi kahheksa wersta maad teise förtsoni.
„Paljo maad siis möisa on?“ — küsis praua jälle.
Körtosomees kostis: Meie möisa petakse kuus wersta,
ehk wõib rohkemki olla, wõi sedda maad muud feigi
on mõetnud kui wanna hunt omma sabbaga. Mis
abbi meie möisastki loka? Sakso ei olle koddo; aida-
mees — wõi aida-issand, mis ta on — ei oska muud
kui kartohwliid muldada ja neist talwisel ajal karthowli
wina ajada: sellepärrast ei jookse ennamp förts heaste,
egga lähhe mu assi ka töime. — „Armas förtso-
mees!“ — pallus praua — „mis nõu meile sinna
siis annad?“ — Oh, minno kallis prauakene! —
ohkas förtsmil peat kratsides, otszego ollens sealt püd-
nud ennesele parremad nõu otsida — kui pitkale
minno sugguse nõu siin wõib ullatada? — Sedda
ütteldes juhtusid temma filmad wina-wasto-pannija
mehhe peäle langema, ja otszego olleks ta foggematta
suurt õnne leidnud, hüdüs ta rõmsa filma ning meli-
tamise sõnnaga: Wanna wadder, Sunni Mihkel! sul
on laddus rumiline ellomaja, klasaknatega kamber,
leiba ning leiwakörwast ka: kas sa ei tahha ausa praua
sowimist täita ja aiget ennese oole alla wõtta? „Hea
melega,“ — wastas Mihkel — „kui többine sellega

eyyib, mis temmale jbuame pakkuda. On tallorahwa
assi, kuida ausid wannemad issi sedda ärrateadwad,
sellepolest waewaline, et kui ka nõu ja jbuado olleks
mõnda parremat murretseda siiski sedda ei oska.
Agga ma tahhan kõigest süddamest jbuado möda wan-
nemate õppetusse ning käsfo järrele aige eest wolt
kanda.“ — Sai praua kuulda, et Mihkli tallo nap-
pilt werst maad förtstust emal olli, piddas ta nattoke
aega teiste sakstega nõu, ja kui olliwad ühheteisega
asja ommal keelal läbbi räkinnud, ütles praua Sunni
perremehhele: „Meie jättame aiget sinno oole alla;
kanna temma eest murret, kui olleks ta sinno laps
ehk suggulane, kül meie taggasi tulles keik sinno waewa
ärratasume.“ — Mihkel olli kuulnud, et sakside
teenrid issekeskes Lätti-keelt räkisid, sellepärrast ütles
ta prauale: „Nulif! praua! teie sullased rägüwad
wõerast keelt, sellepärrast kardan ma umbkeelst aiget
majasse wõtta: kuddawisi meie keelemurrega seal töime
same?“ — „Meie aige“ — kostis praua — „rägü
kui minna selgeste maa-keelt, olleme mõllemad Tallinna-
maal sündinud ja üllesse kaswanud, agga nüüd mitto
aastad järristikko Lättimaal ellanud. Olle hea mees
ja juhata meile nüüd teed, et sinno ellokohta same.
Meie peame püüdma õ willul weel tüf maad eddasi
fõita, sest päwad on ülleliga pallawad.“ Mihkel nim-
metas, et tallo wasakul kael, esfimesse metsa salgo
tagga, waggo kolm sure maantee äres pididi ollema,
ja ruttas sakstega minnema. Wanna perremees käis
teejuhhiks tõlla kõrwas, wõera prauaga head mõnnu-
sad jutto ajades. Praua kuulas lahke kõrwa ja süd-
damega, mis Mihkel räkis.

Ripea kui töid förtso eest sai lahkunud, hüdüs sey
wihhase melega: „Oh, sa libbekeelne kõrwa-us!
Nüüd melitab ta poolsurnud innimest omma majasse,
sedda mõnne päwa pärrast mulda mattab, ja nurja-
tumal kontbel surno rahha ja rideid ennesete ärwib;

wõib olla, et saksad weel mattusse kullo pealegi ärra tassuwad. — Wõtko se ja teine kõik libbeda keelega pettised maa peält. — Põlle karta, — ütles walgepea — et Mihkel suurt makso saab; eks sa ei näinud, wennike, mis kiskitud saksad nad olliwad; ei mitte futäit wina radsinud kullutada. „Tulle Hans!“ — kutsus sep — „lähme wõttama kortel wina, kellega omma mele aigusse kurgust alla lopputame.“ Mis sa, wanna wend, ennast affad minno pärrast kullutama, — tungis Hans suga wästo, agga südda ja film põllesid wina peäle, sellepärrast tõttas ta seppa kannul kõrtsu tuppä, kos nemmad wina jues ni kaua lorrisesid, kunni mõistus peast opis ärra kaddus ja jalg ennam kommistamata ei wõinud koddo pole kaja.

Sunni Mihkli tallo andis peält nähhes tähhelepannija inimisele selget tunnistust, et perremees oolelik, nõukas ning tark majapidajaja olli. Kõik ooned, kattused umb-ning õue-ajad ollid korraliste seätud, kumlad ja tuggewad; kofssanid, reed, põlloarrimise riistad ja muud majapidamise tarwilised asjad seisid korra pärrast warjo al; kaks rautud wantrid ja üks kahherattaga kaarik ollid rehhe al; ikked, obhose tauseid, ohjad, kõied ning muud sesuggused ripused toa ukse kõrwas warnas. Du olli puhhas ja ärrakorristatud, otsego olleks Mellipühhi ehk mingi sure widdude Lauwaw olnud. Puhtaks fõrutud puu-riistad läikisid kui walged nuffud, naesterahwa au kulutates, aida essikus; toa-ja kambripõrrand olli angerwaks õjedega ja puulehtedega üllekülwatud, kui pulmamaja põrrand. Agga, mis kõige ennam ausa perremehhele fituseks tulleb nimmetada, oli üks kaunifene õllekuhhi lauda kõrwas. Sel tallomehhel, kes seddamisi oskab majapidada, ei juhto ialgi sõnniko pudust ollema, egga sunni tedda ka ädda kewwadisel ajal lojusse toito suitsetand kattuselt minna laenama, ehk põllo

kõsfutamist lõkese sittamise ooleks jätta. Kui põld korra järrel wilja peab kandma ja perrerahwast toitma, siis on tarwis ka põllule tubliste rammu anda.

Kui tõld wärrawa suus seisma jäi, kutsus Mihkel omma perrerahwast wälja, kaskis ruttuste kambrisse puhtad fängi walmistada, aitas isse poja ja sullafega aiget tõllast wälja tõsta, ja tallutasid tedda siis ende naal kambrisse, kos ta ni kaua toli peält istus, kunni fäng sai walmis kõhhentat:d. Saksad ollid sel wahheajal ka tõllast wälja astunud ja rõmsa süddamega kenna majapidamise luggu tähhele pannud; praua kitis oolelikko perremeest wäega; õppetas siis wanna perrenaesele weel mõnda aige rawwitsemise pärrast, pallus perrerahwast, äddalise eest murret kanda, andis perremehhele kümme rubla rahhamisga üht ehk teist aige rawitusseks pididi ostetama, ja lubbas Tallinnast weel arsti-rohto läkitada. Summalaga jättes andis praua aige teenrile kät, ja pühkis — tõlda astudes wee pisfaraid ommast filmist. — Meie lasseme nüüd saksad omma teed minna, ja wätame, kuidä luggu aigega jääb.

Waene äddaline olli wigades omma asfemel maas, watas kurwa näoga wõera rahwa peäle, kes ta fängi ümber seisiwad ja ei rätinud sõnna; temma mõtted kaisid kaugele, tuttawade ja ommaksede pole, ja kui siis kartus süddamesse tõusis, et Summala pühhanõn mõda: siin wõeral paikal ajalikko ellopawade raja päär wõiks olla, kos ing kehhapaelust, otsego liblekas tuppest, täjelikkuma ellusse jõuab, siis wõib igga üks issi ärra arwata, mis nukrad mõtted aige süddant ligutasid. Perrenaese lahke küsimise peäle: mil ajal ja kuddamisi aigus olli affanud? andis aige seggatfelt wastust, sest et sure walloga jampsimine peäle fippus. Mittokord hüdis ta waljo healega: minno süddamest pistetaks tullise orraga läbbi! — fõimas siis jälle wina ning wina jomist, kahhetes omma

isfa, kedda wina pörgus ütles ollewad, pallus Summalat, pattuse ingele lunnastust sata, ja räkis weel paljo muud weidrad jutto. Ürifese aja pärrast ütles perremees pojale: „Meie ei oska siin middagi kerkitust aigele tehha, sellepärrast, Sürri! olle wirt pois, panne noor linnalat weikese kaariko ette ja to wanna Toa-pappa seie. Lemma on üks ellatand mõislik wanna inimene, pitkem elloaeg safsade teender olnud, mõnda maa ilmas õppinud ja näinud, kes teab ehk wõib ta meie head nõu anda.“ — Sürri ruttas filmapilkult isfa kasko täitma. Uige pallus sägedaste jua, agga perrerahwas kartis temmale nipaljo anda, kui ta tahtis. Perrenaene arwas aigusse kaugeks süddame rabbandusfeks ja kitis nõuks: nattukene püsfi rohto winaga sisse anda. Minne, Lisofene, kermeste — fundis tütrile — to aitast isfa püsfirohho sarw ja wina puddel seie, et same rohto walmistama. Uige pallus wasto, ei ütelnud ennast wina foggomi prufti wad. Seddamaid affas ta ni wöeraid juttusi ajama, et perrerahwale irm peäle tulli; ei tunnud ta kedda, gid ennam, kes sängi ümber seiswad, ütles, ennast mõrtsoka peksafe juhtunud, fos tedda winaga tabheti ärra tappa; kiskendas sure heälega: „appi, appi! nemmad annawad mulle wäggise fihwti sisse!“ kargas mittoford asfemelt ülles ja kippus koddõ minnema. „Luggu on meie aigege wägga kahtlane — ütles perremees wanna rahwas peab kedda kurjaks märkiks, kui aiged fojo immustawad. Tulge, lapsed! laulame ühhe laulo-wersfikese maddala heälega, et suur Summal ta waese peäle wöttaks allastada ja temma ädda fertgitada.

Dmmiko kait olli jubba wäljas, kui Sürri Toa-pappaga taggasi jõudis. Wanna Toa-pappa, kellele lapsed ja wannad muud nimme ei annud, istus aige sängi ette, watas terraselt, mis többine teggi ning räkis, ja ütles wimaks perremehhele: „Siin põlle

parremad nõu, kui peame kopjo werd lassma. Wata, mis waewaline ja lühhiene ta ingetõmbamine on: ninna sõõrmed ajawad ennast kül lajale, agga rinnad ei tõuse suggugi, waid ingab ennamiste kõhhoga; südda peksab kui lind sees ja ihho on kae katstes tulline; silmanäggo kõik ülles tursunud, punnane, filmawalged punnetawad ja filma terragi seisab laiale.“ — Mihkel panni selle nõu wasto, arwates, et raske aige, muidogi ram ja wõimato, werrelaskmifega weel nõrgemaks lähheb, ja kni siis ärrasurreb, wõiksid safsad surma adrilaskmifise süüks arwata. — „Werrelaskmine“ — kostis Toa-pappa — „wõib mõistmata kombel innimese igga lühhentada, ja on, parrako Summal! jubba mitto meest enne aego aua sängi heitnud; agga nisuggused õnnetused ei wõi werrelaskmifise süüks arwata, waid tulleb sü rummalufele, kes seäl paikus adrid laskis, fos ei tohtinud lasta. Kui innimeste ulgas korra prugiks on wõetud kõige tühja wigga ja aigusse pärrast werrelaskmifest abbi lota, siis wõib iggamees arwata, et seäl jures paljo kahjo sünnib, pealegi: kui adrilaskjad werreimmoga isseärranis ka rahhaimmolifed on, ja werresoont aige rahha knfruga ühtlase püawad tühhentada. — Seält se siis tulleb, et nisuggused ahned mõistmata werrelaskjad — aige wigga ja jõu pärrast oolimata: iggas kohhas werd lassewad. Üksford — wa ollin weel alles poisikene ja wanna kaddunud isfaga tee peäl — juhtusin õfeks Walguma kullasse, ühhe nõuka tallusse, kelle perremees meiega kaugeft suggulane, ja kedda puhku wägga raskest aige maas olli. Kõikist olli märki, et wanna innimese ärra pöddenud kehha rammota ning nõrk olli, ja kui ükski rohhi abbi olleks wõinud sata, siis olleks se nisuggune rohhi piddand ollema, mis rammo finnitäs ja jõudo kosfotas. Agga ühhe mõistmata innimese rummala nõu järrele ollid perrerahwas adrilaskjat fenna kutsunud, kes meie kõikide filma nähhes julgeste wanna taadi kaela siddemega finni tõmbas

ja kaela sonest werd lastis. Esi otsalt jooksis werri tauniste, siis jäi wähhemale, ja löppis wimaks, kui wannamehhe rinnad akkasiid kbrwisema, opis ärra. Adrilastija tahtis teise sone sisse weel sopsida, agga jubba murdis wanna inimene filmi, ja kui sidde kaela ümbert lahti sai: olli ing läinud. Ei aita nõd- dra inimese wõimus Summala nõu wasto — ohka- sid suggulased, panniwad käed kokko, pallusid Issa meiet, laulsiwad paar salmi surma lauludest ja and- sid ennast — kui furno olli pestud ja ridesse pan- tud — rahhule. Minna ei wõinud. öö otsa filma kinni panna; allati seisid pöddenud inimese kujo minno waimo ees, kellele otsego seale noaga eile kurto pisteti ja kelle elloõhko wimse werretilgaga wälja fur- nati! — Teisel ommikul ütlesin tee peäl issale: mul olli eile õhto werrelastmise jures ni folle, kui ollek- sid nad wanna onno ärratapnud; ei wiist wõinud adrilastmine hea olla? „Kes Summal sedda teab, — kostis issa — inimese sündimise- ja surmatund on taewase Issa käes! ehk wõib ka olla, et werre- lastmine wanna onno päwi lühhentanud, agga sellepärast on ta nüüd parremas ellus, kui meie wae- sed pattused siin ajalikkus äddaorgus!“ — Ei läi- nud se õhto wanna onno surmaga ennam mo melest; mittokord tõusiwad mul ihhokarwad püsti, kui selle asja peäle mõtlesin: et mõistmata werrelastmine wanna inimese ello päwi olli lühhentanud. Kes sedda wõib teada, kui mitme inimese elloaeg jubba seddawisi ärra näppistati? — Kui mehhe ealiseks sain, siis õppisin ennesele werrelastmise ammetid, lootes se läbbi mõnda õnnetust ärra kelata, sest ma ei lastnud ial muido werd kui tohtri kässo ja õppetuse peäle. Meie wanna kaddunud tohtri herra — Summal andto ta ingele rahho — kes sedda teadis, kitis mind ja andis mulle iggakord mõnda head juhhatamist werre- lastmise pärast. Kui üks noor ehk wannemki tug-

gewa kehaga inimene äkkitselt aigeks jääb, fange pistmine rindade al ehk maialgi kohhal on, ja wallo inge tõmbamise ning käe litsutamise jures raskemaks lähheb: siis on tarwis warsti adrid lasta. — Nende märkide järrel ollen ma elloaeg paljo inimestele werd lastnud, agga põlle ma Summal tännatud kellekile liga teinud, waid iggakord ennamiste taunist abbi saatnud.“ — Sedda räkides olli Toa-pappa omma adriiistad wälja wõinud, aige kurra poolt käewart punnase siddemega kinni kõitnud, ja paar filmapilko pärast sedda jooksis werri sonest takriko peäle. Inge tõmbamine läks sedda mahti lahhedamaks, jampsimine andis taggasi, ja kui ader kinni sai pantud, ütles aige ennesel üht rasked kiwi süddame peält ollema ärra wõetud. — Toa-pappa kelas tedda räkimaist, andis majarahwale mõnda head nõu, mis aige jures tähhele panna ja teha olli, ei käskind muud jua anda, kui selged kaewo wet; kui söfi immustaks — weddelad tango leent, ja kui többine piddi iggitsema, siis käs kis tedda hästi kinni katta ja nikaua riete sees piddada, kuni iggitsemine isse ennesest otsa lõppeb.

Kolm nädalad pärast üllemal rägitud juhtumist istus ühhel pühapäwa õhtul Sunni Mihkel omma poja ja sullafega toa ukse läwwel; üks noor mees, saksawärki ridis, filmnäost ärra lõppenud kui inni- mene, kes rängaste aige olnud, istus õllest punnutud toli peäl nende ees ja näis maggusad jutto ajama, mis pererahwas ni terraselt tähhele panni, kui ollek- sid püüdnuud igga sõnna räkija sunst filmaga kinni wõtta. Mitto luggijad on wisiste karwato-näoga jnttomeest ärratunnud, sellepärast ei prugi neile siin kohhal nimmetada, et ta sesamma Lättima saksade pois olli, sedda werrelastmise korral filmist ärra kautasime. Kuddas eddespiddi luggu temma aigussega olnud, kud- dawisi Summala arm temmale jälle terwist kinkinud:

sedda lodame selle kirja sõbrabele teises paikas teada anda. Nüüd tahhame nattofene aega terweks sanud innimese wisakad jutto kuulda, ja mõnda head, mis seält seest leiame, ennestele õppetuseks ning elloparranduseks tähhele panna. Andko Jummal nende seemne imwabelle õnnistust, et meie süddames arritud maad leiaksid, ja üksford sabbatordselt wilja akkasid laudma.

„Kül kärnar teab, kes puud on istutand:

Et õit ning wilja tullew aeg saab toma!

„Lätti:maal on — rätis wõeras mees — „ni-suggust innimesi paljogi leida, kes ennam wina piiska omma suhho ei wõtta. Kui jooto ehk piddo neil majasse juhtub, siis jowad õllut, agga iggamees wõttab ni meelt möda, et jooanud innimest nende ulgas ial ei leita. Ni-suggused kassinad innimesed asjutasid enneste keskel — kui sedda enne wõera ma rahwalt olliwad kuulda sanud — üht seltsi, kelle liikmeed kir-riko-õppetajale ehk muu ustawa mehhele wande asse-mel kindlaste tōutawad, et nemmad isse enneste egga omma maja rahwa tarbeks wina ennam majas ei pea, ei wina tilka suu-sisse ei wõtta, egga õlle wai muu kange joliga ial omma meelt ärra ei segga. Ni-sammoti tōutawad nemmad ennast jodikude seltsi eest oida ja seält pōggeneda, kos üks ehk teine wina ehk õllega omma mõistust rikub. Egga mõtleja in-nimese südda lähheb rõmsaks ni-sugguse jodu kohhal, kos innimesed kui Jummalast lodud mele mõistjad lo-mad, innimese kombel ühhe teisega rõmustawad, ja ei mitte jomise patto läbbi rummalamaks ei lähhe kui moistmata ellajad. Win on üks pōrgu pael, kellega kurri waim innimesi omma wõrku püab! Kes ennast jomise ahhetade wangi annab: lähheb igga-weise ukka. Ei wõimud kawwal eksitaja suremat kah-joteggiat innimestele sata, kui et wina majust südda-messe asjutas; sest win, ei rikku üksi innimese ihho

terwit ärra, waid kautab ka mõistust peast; üks job-nud innimene ei tea, mis ta teeb ehk rägib. Subba Apostel Paulus nomib ommal aial jomise pärrast, kui ütleb: Jodikud ei sa Jummalala riki pär-rima. Ni-sammoti kirjutab ka Apostel Petrus risti-rahwa koggotustele: „Olge kassinad ning wal-wage!“ Need pühha kirja, maenitsemise sõnnad on meie päiwil wägga tähhele pannemise wäärt, sest aast aastalt wõttab ülleliig jomine ennam mele wal-da rahwa keskel, ja toob waesust, ädda ning willet-sust tuhhandete peäle. Mehhed, naesed ja lapsed lak-kuwad wina ennestele ukatusseks, mis läbbi ello õn ja inge rahho ärra kaub ja kurjusse iddo emma pi-maga jubba lapse sisse lähheb, kus ta aega möda sureks puuks ülles kaswab. Kus wannemate eenkujo kõlbamata on: mis seäl lapsest wõib lota? Kudda känd, nenda wõsso; kudda mänd, nenda kasso, ütleb wanna tark sõnna. Kui mele tulletame kōik kurja, mis meie paikul ehk majal ma-ilmas tehakse, kül siis leiame, et surem ulk willetsaid eksitaid jobnust peast kurja teggiaks saiwad. Wargus, riidlemine ja isse ennesele ofstateggemine sünnib ennamiste jobnud me-lega. Ehk mis majapidajaj, tōtōeggiat wõi lapse kaswatajat ühhest jodikust wõib lota? Kes isse en-nast ei oska wallitseda, kuddawisi mõistab sesuggune teiste eest oolt kanda? — — Nenda kui win ello õnne ja inge rahho ärra kautab, rikub ta ka kudda üllemal nimmetasin — ihho terwit ja lühhendab in-nimese elloigga. Wägga arwaste on sedda nähha et üks jodik wannaks saab. Wina-kihwt urib aega möda innimese kehha ning sisikonnad läbbi, kui tōuk wan-nad puu-ristad, mis wimaks isseenneses ärra pudde-newad. Kes omma mõistust ial wina kätte wangi andis, se on kät ennese wasto üllestōstnud, ja peab kui isseennese waenlane kurja kasso möda ihho ning ingele ukkatust peäle saatma. Ma wõiksin teile paljo

nisuggustest õnnetustest räkida, agga kui affate jär-
rele mõtlema, siis leiata sedda kurja kõikis paikus
küllaltegi."

Se wõib kül olla, — ütles Sunni Mihkel — et
ülleliig jomine paljo willetust ning ädda innimeste
peäle weretab, agga siiski arwan ommas rummalus-
ses, et kasin wina pruukimine, kos innimene päwas
üks ehk kaks parrajat futäit wõttab, kahjo ei wõi
tehha.

Lättimees wastas: "Kahjo on iggakord surem,
kui arwatakse, sest immo kaswab winawõtmisega aega
mõda. Kes ühhe futäiega allustab: lõppetab mitto-
ford ühheksateistkümnega. Arwaste on wina-
wõtjat leida, kes ühtepuhko nenda ennese ülle walwab,
et ihho immude wallitusse alla ei lange, ja winawõt-
mine waimo waenlaseks ei lähhe! Nisuggustest õnes-
tumast ütles pühha kirri: "Minna ei tee mitte
sedda head, mis ma tahhan, agga ma teen
sedda kurja, mis ma ei tahha." — Elloajal
on nisuggusid filmapilkusid paljo, kos meie nõddrusse
läbbi õige tee peält ärra efsides kurja wõimusse kätte
fattume; sellepärast ei tohhi innimene ennast ial om-
ma kindlussega kiitelda, waid peab ühtepuhko ennese
ülle walwama ja iggapäw allandikkult palluma:
"Ärra sata meid mitte kiufatusse sisse!" —

Kui innimene — küsis Sunni perremees —
wina futäit rohho asemel wõttab, egga ta siis om-
metegi kahjo ei te?

Lättima pois wastas: "Ka siiski wõib ta mitto-
ford suurt kahjo tehha. Mitmed wiggad ning aigus-
sed on sedda wärki, et sedda wähhemad winatilka ei
falli, waid winaga rängemaks lähhewad. Peab sag-
getaste juhtuma — kudda õppetud tohtrid rägivad
— et aige sissifond sure wallo ning pallawaga ärra
förbeb ja üllesse turjub, kui keel tullise leemega.
Rüüd teab iggamees, kes wina põllenud keele peäle

wõtnud, et wallo sur ks ja keel fangets lähheb; agga
kui külma wet suus petakse, siis annab paistetud
ning wallo peagi taggasi. Kui sedda ühhest pissu-
kesest liikmest nähha, siis wõib arwata kuddawisi luggo,
kui keik sissifond nisugguses äddas on. Kos win ehk
wina sarnane aigele head wõib tehha, sedda ei tea
muud kui arstid, kellel innimeste wiggatused ning
arsti rohho rammud teada on. Rohhi, mis ühhe
wiggale abbi toob, wõib teise wigga jures surretada;
mis — parrako Zummal! — winaga saggedašte jubba
juhtunud. — Ei wõi üht pruuki siin nimmetamata
jätta, mis läbbi wägga paljo kahju sünnib; se on,
kui mõistmatad ämmad nurga naesele pärrast looma
sündimist wina annawad. Nurga naesele on win
ennamiste iggakord kihwiks! ja kui suur Zummal
siin ja seäl surma ärrakelab, siiski jäwad nisuggused
willetsad emmad enamiste elloajaks pödduriks. Agga
olleks kuskil kohhal prugiks wõetud, hana peäle märki
panna, kos üks nurga naene ingab, kedda win tapnud,
kül siis teie nääksite: et surem ulf wina katto kätte
ärra lõppes! — Alkaks üksford kõik hana rünkad
ülles tunnistama, mis pärrast nende furnud ellust
pidid lahkuma, siis kuleksime meie ehmatades ning
wärrisedes: et wina katto kõige wäggewam ello-
waenlane maailmas on! — — Isseärranis pean
teile, armas perremees, weel sedda meele tulletama,
et innimene, kes ennast forra winaga õppind arstima,
wimaks kõiksuggu wiggad omma külles tunneb, mis
tedda sunniwad wina pruukima. Pea on winawõtjal
kõht aige, pea riinad kinni, pea pudub sögi-isso, pea
waewab tedda pandworm, pea pannewad solikad
temma süddant wirtsuna. Kes jöwab kõik ütleslug-
geda, mispärrast üks jodik ennast winaga lähheb
arstima."

"Ma tahhan teile üht kurwa luggu juttustada"
— räkis Lätti pois eddesi — "kellest süddame liku-

mata ma ial ei wõi räkida. Minno wanna kaddu-
 nud isä olli elloaeg mõisa mees ja ennam kui kolm-
 kümme aastad wannaks sannud, ene kui wina affas
 prufima. Mõisa seäduse järrel anti igga pühha-
 päwa ja tähtpühha ommikul meestele ja ellatanud
 naesterahwale üks sutäis, tüttarlastele poolsutäit wina;
 kes wina ei wõtnud, sellele anti toop öllut. Olli mo
 isä mõnne aastad järrestikko omma pühhapäwa
 ommikust sutäit wõtnud, siis affas ta ennam maggu
 tundma ja wõttis ennesele nõuks: wina majas affata
 piddama, kellest — kudda ta kaddund, isse ütles —
 päwas ühhe weike tropfikese kõhhorohhuks wõttis.
 Nüüd juhtus õnnetumal kombel meie aida-mees ära-
 surrema, mispärast saksad wilja-ning wina-aita minno
 isä wallitsuse alla andsiwad. Widamehhel olli mõisa
 poolt lubba kolmkümme kuus toopi wina iggal aas-
 tal prufida, sellepärast wõttis mo isä iggapäw omma
 paar täjelikko sutäit wina, ja andis mittoford ka
 mullegi — kes ma sel aial kümne aastane poisfikene
 olli — klasi põhjast wina-pisafest rübata, üteldes:
 se on meile rohhuks lodud. Pühhapäwal, ehk kui ka
 nädala sees lihha-wagen laua peäle tulli, wõttis ta
 söma wahhel teise sutäje, kiites, et se läbbi ei pid-
 dand tiiskuse aigust ennesele sama. Teiste wasto
 kuulsin tedda sagedaste räkima: Win annab rammo
 ning sögi-iso ja parrandab süddame-woolmed. Si
 olnud minna egga ükski teine sedda ial isfast näi-
 nud, et ta winaga omma meelt ärrarikkus. —

Süski sündis ühhel Böulo kestmise pühha öhtul,
 kos meie wanna praua toatüdruko pulme peti, tem-
 bitud ja maggusaga ärraseggatud soja-wina — kedda
 punsiks nimmetati — pulmalistele rohkeste jua anti,
 mis surema ulga meeste filmad pillusele panni, pead
 tuuslafets teggi ja mõnne jodikud laua alla kük-
 ferdi lüffas: et ka minno isä ülleliga määri olli
 santud. Sel õnnetumal öhtul märkasin ma esfimeft

forda, et Zummal parrako! isäga ennam bige luggo
 ei olnud; — filmad paistsid tal wõerad, keel olli kange
 suus, ja ajas ni weidrad ja rummalad juttu et jölle
 olli sedda peält kuulda. Emma istus nukral meelel
 nurkas, rätikuga filmi pühkides. Pulma kärä tuu-
 ris kuffe lauluni, agga minno isä uinus jubba söma
 laual maggama. Teisel ommikul kuulsin emma isäga
 kurwal meelel nurrisema, isfat palludes wina-wõtmist
 mahha jätta. Isä torkus kõwwaste wasto, üteldes:
 Egga ma sepärast jodik ep olle, et igga päw enne
 söma omma sutäje wõttan, ja üksford jobu kohhal
 teiste sõbrade selfis nattukene nokka werristan; mul
 on sellepärast ifka selge tark arro peas, jõuan ausa
 leiwanemmatte kasko täita ja omma tenistust ülles-
 piddada; ehk kas ma ei olle worna mees! ommiko
 warra ning õhto ilja platsis? —

„Nädal pärast Mihkli päwa olli isäga kubja
 majas warrul; emma olli koddo jänud. Warru per-
 res anti wõerastele wina ja öllut rohkeste jua. War-
 rult fojo minnes jäi isä mul wantril maggama; kui
 koddo saime ja ma tedda püdsin ülles ärratada, läks
 tal meel wägga pahheseks, ta söimas, wandus ning
 ähwardas mind, kes ma ennese teades ei mingi süüd-
 lane ep olnud. Ma pannin rakkest peäsetud obbose
 paigale ja puggesin tassa illokeste tuppä maggama;
 isä jäi torrifedes talli. Ommikul warra ärratas
 emma mind unnest ja küssis: kus isä eile jäi? Min-
 na kofsin ehmatades: Eks isä magga sängis? —
 Oh, minno Zummal! — õhtis emma — isä ei olle
 eile õhto koggoniste fojo tulnud; mis meist waestest
 selle looga wimaks saab! Ma kargasin wirks asemelt
 ülles, ajasin rided fireste selga ja ruttasin talli. —
 Seäl maggas isä willets obbose kõrwas, tühjas latris
 pissut ölle sassi pea al, suur ofse unnit kõrwas ja
 rided kõik ofsega inetumaks tehtud; ta norrifes wägga
 rängaste. Ma ärratafin õnnetumat üllesse, agga läks

tül aega rapputades, enne kui raskest unne paelust peasis ja märkama sai, kos ta olli. Muudo olli isfa mul wägga ferge unnega, wirf mees, kes wäbhese kae putumisega assemelt püsti kargas. — Mende kahhe aasta sees, mis ma selle peäle weel wannematte jure jäin, juhtus nisuggust wina wäsfitust mitto korda; wanna isfa wöttis igga päw omma wiis, kuus futäit ja olli saggedaste prillis. Herra käest olli ennesele toop wina näddalas tinginud, agga ei sanud sellega ennam läbbi. Irm tulli mul mittokord peäle, kui jäin mõtlema: mis ots wimaks selle elloga piddi tulles.

„Meie wannem preili, kes sel ajal Läti maale mehhele läks, wöttis mind kasa, laekis mind igga päw paar tundi kirjutaja jures kolis käja ja wimaks kingseppa ammetid öppida, kellega ma ennesele — kui saksa tenistus mahti andis — mõnda rahha kop-pika korjasin. Seddawisi läks ennam kui kolm aastad möda, enne kui omma wannemaid jälle nähha sain; mis sel wahhe ajal neist kuulsin, olli kurb kül. — Issa olli wiiskümmend aastad wannaks sanud, ja ni pödduriks läinud et ta paljo terwet päwa ennam ei näinud. Dimiko ülles töustes kõhhis ja röggises ta iggakord ennam tund aega, egga sanud enne ölpo, kui wina futäit olli wötnud. Söma isfo löppes tal ni ärra, et waewalt üksford päwas pisfult roga mait-sis, saggedaste süllitas ja allati kaebas, et südda piddi wirtsuna, mis wasto ta tihti wina wöttis. Kes ial jodiko ello-käiki tähhele panni, kül se teab kui mitto-kümmend wigga nisuggust õnnetumat wina puddeli kallale funnib, kellest, fudda essite nimmetasin, terwise rohto lodab. — Emma kurtis mulle nuttuga isfa willetsat luggu, kes ennamiste igga päw wäsfisinud ja märis olli, majas tühjast asjast rido otsis, tuuslase peaga tallorahwale liga teggi, mitto asja ärra unnus-tas ja sellepärast jo mõnda korda sakste meelt ni wägga olli pahhantanud, et ahwartati tedda te-

nistusest lahti lätkata. Ma arwasin kõik pöddemise süüks, läksin ühhe targa tohtri jure, kellele wanna isfa ädda kaebasin ja head nõu pallusin. Tohter kostis, kui minno juttu olli kuulnud: „se tulles kõik wina jomiseft; — ei wõi siin arstirohhi muudo aidata, waid ou tarwis wina prufimist mahha jätta.“ — Kui tohtri juttu isfale nimmetasin, läks tal meel wägga aigeft; ta söimas mind tainnaks, ütles munna taht-nud targema olla kui kanna, käskis mind suud pid-dada ja tühja lorri löppetada. — Kui sakste nomi-mised ja emma filmawega palwed asjata jäiwad, joonise pat päw päwalt suremaks toussis, kautas mo isfa omma hea leiwapallutese ärra; ellas ennam kui aasta omma kae peäl wannas laggund korteri ones, funni ta wimaks üht weikeft kortsu kohta ennesele peawarjaks leidis, agga seältki rohke puddeliga um-berkämise pärast jubba enne aastad wälja wisati, ja nüüd teissforda wabbat mehheft teise sauna nurka piddi pöggemema. Kõik endine illus priske ellamine olli ärrapillutatud; kaunis elloaeg korjatud rahha-warra löppenud ja wöigo weel pealegi tehtud. — Minnewal talwel aasta eest todi mulle sõnumid, et isfa wägga raskest aige piddi ollema ja mind weel enne surma nähha immustas. Sakfad andsid mulle lubba ja obbose omma maale minna. Kurwa süd-damega löksin ma teele; allati seisis waese isfa wil-letsus mul meeles, ma pallusin Summalat, isfa ello-forda parrandada ja temmale parremat tuudmist süd-damesse anda. — Kuendama päwa lõunal jõudsin omma wannematte urtsiko jure. — — Zaewa Issa pühha tahtimist möda, ei antud mo lapselikko südda-mele ennam sedda römo maitsta: weel wimist korda ihho filmadega isfa ellusad palged nähha sada; — isfa olli sel sammal ommikul enne koito ilmast lah-kund, ja jo furno riidis laua peäl, kui tuppä astusin. Emma langes nuttuga minno kaela ümber ja läks

hea tül aega, enne kui teine teisele üht sõnna wõisime nimmetada. Kui ma liggemale astusin ja furno näo peält rätikso ülles tõstsin, siis näggin rõmuga, et wainne surma ingel omma armo tiwaga jodiko tursfunud palged olli ärra warjanud, mis läbbi jälle innimese kujo, fedda Jummal omma näo järrele lo- nud, nähtawaks olli sanud. — Surma wodi peäl — räkis mulle emma — olli õnneto isfa mittokorda, Jummalat palludes, jomise patto kahetsenud ja enne kui keletumaks läinud ohkades ütlenud: "Winajomine wiib mind enne aego mulda!" —

Juttoajaja heäl olli lõppetusel ifka alledamaks läinud, kunni tal wimse sõnnadega kõik wannad awad süddames lahti peäsid, wessi filma tõusis ja pitkemat juttu ärra kelis. Sunni tallo naesterahwas, kes kambri ukse tagga istudes wõera mehhe juttu ollid kuulnud, astusid nüüd ukse ette, kos wanna perre- naene, perretühtar Liso ja Mikhli kaswandik Els Lät- tima poisile kät andsiwad, otse kui olleksid se läbbi ühhest suust tunnistanud: Meie tunneme sinno kurb- tust, armas wend! Els panni, kui olli wõerale kät pakkunud, mõllemad känd filmade ette ja ruttas teiste seltsi paktõ. — Jättame ka meiegi, armsad luggi- jad! kurwa perrerahwaga jummalaga, ja mõtleme fedda juttu, mis praego Lättima mehhe suust kuul- sine, ommas süddames järrele; — ja kui peaks meie seltsis üks ehk teine willets winajodik ollema: selle inge tahhame püda patto wõrgust peästa, ja temmale uut, parremat ello- teed juhhatada. Püame kõigest wõest ning rammust innimestele õnne sata: ni kaua kui meie ellopäike weel illewal seisab! —

Kulki põld olli pöu-ilmaga ruttuste küpsenud, etkos iwwi mahha warristama; sellepärrast wõttis Sunni Mikhel ennesele nõuks tutawad ning nabrid leiko- talgule kokko kutsuda ja seddawisi ühhe päwaga

ruffi leikust lõppetada. Kui nõu olli petud ja talgo- walmistamine asfaltatud, ütles Lätti-mees, kelle nimmi Karel olli: "Katsuge, armas perremees! tännawo leiko- talgud winata tehha!" —

Ei lähhe — kostis Mikhel — se asfi meie maal ni äkkitselt toime; meie rahwas, kes õppind iggas jodu perres wina sama, ei tea ommas rummaluses middagi parremad, waid mõtlewad, kui neile wina ei anta fedda ihnuse pärrast sündiwad. Surem usk tulleb wina pärrast talgule, ja fidab talguid peäle: kui õhtul soja peaga, jallad ristis kajo pole wõib minna. Sõmise pärrast tulleb wähe innimesi kokko; liggemisele abbiks ei tulleks wisist feddagi: agga win on üks sboot, mis maiad innimesi tosfina kaua kokko melitab, otsego wihmaus õngas kallad weepõhjast ärra pettab.

"Rummal kalla" — hüüis Karel — kes ussike- sega õnga-kooko alla nelab! agga tuhhatord rumma- lam innimese loom, kes wina-õngas sippeltab ja senna pole peab jooksuma, kuhho patto nõör tedda tõmbab. Du meie päiwil neid küllalti leida, kes — kui koera- kutsikas lihhatükki järrel — wina puddeli järrel tan- siwad, ja wolimatta weest ja tullest läbbi lähwad, kui neile wina antakse. — Agga siiski peab igga tar- gem innimene ommalt kohhalt püdma mõistmatta pim- meda tee- käijale uut päwa walgust juhhatada! Kes parremad luggu tundma saand, tõsfidust ning õi- gust süddames kannab: sel ep olle rummalate teotu- fest ja naerust ühtigi karta. Kurri ma- ilma wiis põlgab neid, kelle ello puhhas on, kes üllekohtu ei salli, ennast kõiges patto mudda lombis ei pühherda, waid hea ning kurja wahhel wahhet tewad. — Kui kõik need auwäärt mehhed, kellele Jummal arm par- remat tundmist süddamesse ärratas: omma küünla wakkaga olleksid finni katnud, kost siis walgus inimeste sekka olleks wõinud tõusta? Tõsfidus ning

walle, walgus ning pimmedus, Belus ning wagga-
 dus on teine teisega ühtepuhko söddimas, ma ilma
 algmisest sadik, ja wõib olla, et se waen ial ei lõppe.
 — kui koido tähte ommiko pool taewalautusel näme,
 siis teame meie, et koit enam kangel ei olle; kui
 rahwa seas üks ja teine ello wisi püab parrandada,
 siis wõime meie julgeste parremat põlwe lota; kos
 üks wigemad teeradda teeb, kül seal teised peagi jär-
 gile töttawad. Kui teie, armas perremees, head nõu
 ette wõttes omma majas wina prukimist mahha jät-
 tate, kül siis aega möda ka teie tuttawad ja nabrid
 parremat tunnistust leidwad, ja warremalt ehk ilje-
 malt teie jälgede sisse astuwad. — Kui meie üht
 pisikofest õuna semekofest näppo wahhel piddades terra-
 felt tähhele panneme, näikse ta iddo ni woistokene et
 paljo silma ei paista: agga kui seemne-iwwa mulda
 panneme, kaswab sest tillukofest iddust aega möda
 kenna sunr õu a-pu ülles! Loja tarkus on ma ilma
 nenda rajanud, et kõi mis pisikofene, wäeti ning in-
 nimeste filmis ärrapõlgiud on; üksford sureks, tug-
 gewaks ning üpris au sisse peab sama. —

Tännan teid — ütles Sunni Mihkel — mönnusa
 õppetuse eest; kui Isfand mulle ellopäiwi jäggab,
 siis tahhan tullewal aastal winata talgud tehha; ag-
 ga ma isse jättan tännasest päwast sadik wina pruki-
 mise opis mahha.

„Andko Jummal hea töutusele siggidust!“ hüdis
 Karel rõmsa palgega, pigistas mitto korda Sunni
 perremehhe kät, ja tännas taewa Isfat, kes temma
 nõddra sõnnase wägge olli annud, üht innimest par-
 rema tee peäle jubhatada.

Mihkel rakis nüüd Karlile wimatist tülli, mis tem-
 mal Raja kõrso ees seppaga sel õhtul olnud, kui
 Karel sakstega teed käies, aiguse pärrast Sunni per-
 resse korteri jäi.

Teisel päwal olid talgud; sest iggawees teadis et

talgo perremees nõukas majapiddaja olli, kes süa ja
 jua rohkest andis. Et ebdasi taggasi käimisega aega
 ei piddand widetama, widi leikajatele kessommiko toit
 põllule; perrenaene panni wärskit wõid tango pud-
 drule silma, andis kohho pima kasteks, ja paar karbi
 täit wärskit silko weel süddame kiinituseks. Perre-
 mees olli kolme näddala eest Mahho rannas käinud
 ja Lawwasaare meeste käest wägga head solasilko sa-
 nud. Pärrast kessommikut pallus Karel tüttar lapsi
 mõnne kenna reggewärssi luggu laulda, agga äbbelik-
 kud tüttar-lapsed ei tohtind allustada, et wõera poisi
 pilkamist kartsid. Els tõstis wimaks omma kenna
 heäle ja laulis ühhe wanna kuulsa laulikko luggu,
 mis mitme põlwe rahwa suus jubba ellanud, ja kedda
 meie omma luggijatele siin ülles kirjutame.

Külla mull' ütleb: kuffu, kuffu!

Külla lapsed: laula, laula!

Mis ma kuffun kurwa lingo,

Wõi mis laulan alwa lapsse?

Mul jän'd kajo sude-sulge,

Laua peäle laulo-leht,

Parssiela pajatis waipa,

Kersto kappi keele-kõlksu.

Nored mehhed, ellad wennad:

Pange ratsud rakkeesse,

Allid õbbe elmetesse,

Kõrwid karmo nahkatesse,

Sõura-filmad sõrmusesse;

Sõitke ratsule koddioie,

Wage allil alla õue,

Toge mulle sude-sulge,

Laua pealta laulo-lehte,

Parssielta pajatis waipa,

Kersto kappist keele-kõlksu:

Siis ma laulaks linno keeli,

Teeksin healta teddre modi

Heälitseks annede modi,
Pajataksin pardi wisi. —

Karel kitis Else luggo ja panni immeks, et meie päiwil laulo heäl innimeste seas ärra on kaddunud; „Enne olli“ — ütles Karel — „lust suisel ajal ei namaal ja leikowäljal käja, kos rahwas omma tö jures otsego laulo linnud puu-õksa peäl ello römo laulo heäleaga üllestunnistafid. Kui omma lapsel põlwe mele tulletan, mis laulo riffas noorsuggo siis ellas ja tänapäiwist tüttarlapsi tö jures watan, siis tul- leb mul mötte, et meie rahwa parrem waim ni kui wangis seisab.“

„Meie ei tohhi ennam laulda!“ — ütles üks terrase näõga musta peaga tüttarlaps.

„Kes siis laulo heält ärra kelas?“ küsis Karel.

Tüttarlaps kostis: „Wanna rahwas söimab reg- gewärsid kurradi lauluk.“

„Ei se wõi tössi olla!“ — ütles Karel naerata- tes — „ma ussun kül, et wanna innimesed isfi en- nam ei tahha lusti laulda, agga sellepärrast nemmad wisist noort rahwast ei wõtta keelda, sest nemmad on ka üksford nored ja laulikud olnud.“

„Lõunane päwa pallaw ajas leikajad põllult ärra; kõik töttasid nüüd ühhes koos talgo perresse, kos wanna perrenaene lõune roga walmistas, wärski le- mele klimbi-taignad sisse löi, kõõmlid leeme peäle rip- putas ja Dtti Peetri wabbatnaest õppetas: tihti tango puddro männaga ümber likutada, et pudder paja põhja kinni ei kõrbeks. Kui Liso ja Els weel alles wär- rawa tagga ollid, hüdis wanna moor: Rutto, plif- kad! lehmi lüpsma, et same puddro kastet lõuneks! Perremees ütles õue astudes: Keskommiko wast and- sid meile puddro, ja nüüd tahhad lõuneks jälle anda? se lähheb, eidekene, liale. Mis sinna sest tead? — kostis perrenaene — kellel wähe ambid suus, sel- maitseb pehme toit kõige parrem. Siis karkatas

wanna est sullase peäle, mis lõhnutud, puid ei olnud walnis. Meie wanna leekuningas — nahatas Sunni Mihkel — on wägga torsfolise melega; andko Summal lahkemat sööki, kui sögi walmistaja on.

Enne söma anti iggaühhele tükkilene solatud sia- kalla wina peäle; pererahwas isfe ei wõtnud suggugi wina, mis mittogi immeks panni. Se walgeruge peaga pitk noor mees, kedda meie luggijad mõnne aja eest Raja kõrtsus tundma saiwad, ja kedda söi- monimmega Laitõrriks kutsuti, küsis Karlilt pilka- tes: Kas teie ka jo Sunni Mihkli rahakotti hoidja ollete, et ei raatsi ennam wina wõtta? Joge agga julgeste minno sõnna peäle; temma nurjatumal on naudi kül, ja teie safsad peawad kallist rahha maks- ma teie sömise ning jomise eest. Mihkel on se wi- mane teise omma püdjä, sellepärrast ei ihnu ta ka wina futait wõtta. „Sunni perremees on süta!“ — ütles Karel lahke sõnnaga — „ma ei joo millalgi wina.“ — Uskuge mind — ütles Hans Laitõrri — se teeb iggakord patto, kes Summala wilja põgab; sefs on win ma-ilma lodud, et meie temmast rammo, terwist ning römo peame leidma.

Karel wastas: „Teie ollete — kui kedda ussute, mis praego ütlesite — eksituse teel! — win kautab rammo, riffub terwist ja irmutab römo meie selfist; sest kedda ei wõi rõnuks arwata, mis joobnud inni- mene sõggeda peaga teeb. Misammoti wõiksime aiget, kes rängaste sojas többes jampsi lõmsaks kita, kui innimest, kedda jobnul peal ullama näme. Põlle ka Summal mitte wina ma-ilma lonud, waid ma-ilm olli ennam kui nellituhhat aastad seisnud, mitme kümne põlwe rahwast kaswatand ning toitnud, enne kui innimesed wina saiwad tundma. — Kui elde Loja algmises taewast ning maad olli rajanud ja omma põhjato tarkust möda kõik asjad korraste sai seädnud, siis õnnistas Temma ka põldo, et põld haf-

Kas wilja inwi kaswatama, kellest innimesed peatoidust piddid leidma. Tõssi on, et Jummal ka sojal maal winapuu-wäetidobbaratega mäekaldale kaswama panni ka innimestele mõistust jäggas: kudda wina marjust jodawad wina wõis walmistada. Ugga Jummal lasjis winapuu wäetid üksnes lõune pool sojal maal siggineda, kos innimesed üllelia pallawaga ärratülpitwad, enne aego rammotumaks jäwad, ja kassina jodawawina prukimata ei suda ellada. Meie paikul, ni kui kõigel põhja poolfel maal karrastab külmi innimese kehha ja teeb meid tuggewaks; sellepärast ep olnud külmal maal muud finnitust tarwis. Kui peälegi Jummal igga mõistmata ellawa loma sisse sesuggust seädust löi, et igga ellajas sedda piddi maitsuma, mis temma suggule tarbeks on: kinkis. Ta innimesele meele-mõistust, mis läbbi Ta meid walguse lapskaks ning taewa pärrijaks üllendas. Mõistusega anti meile wõimust kätte: hea ning kurja wahhet ärra tunda; mõistuse wallitsuse al piddi innimese waim otsego üks prii-loom ellama, ja ülle kõige teiste lo-made ulga wallitsema. Ugga kurjad innumud ja lihhalik meel on meie waimo priust lõppetand ja meid orja-paeltega patto wangi kõitnud. Kui meie ial immude meele-walla alla langeme: siis wabbandame omma mõistust ja lähmerummalamaks, kui lojufsed! —

Mitto talgulist, kes sõma laual Karli liggidal istusid, kuulsid waikselt temma juttu ja panuid temma tarkust inmeks, misga ta kõik põhjani oskas ärra selletada. Kui siis Karel weel Lätti-rahwa kassinuse seltsist wöttis räkida, unnustas mõnni mees sõmise ning jomise ärra ja kulas laia suga sedda immet. —

Hans Laikõrri, äbbi ja wihha täis, ei teadnud, mis ta piddi wõera mehhele wastama; parrem südrame tunnistus ütles, et õigus Karli käes olli, agga dummal kõrgus ei annud wolli, töt üllestunnistada. Hans märkas, et tühhi waidlemine siin ei aita, selle-

pärast wöttis ta wina puddeli laua peält ja hüdis naerelikko näo, agga wihhase melega: „Tulle appi, armas ello-allika weski! siino orjuskes tahhan ma ellada ning surra.“ Siis rüpas ta mõnne hea lonkso nahka, ja punnetas isse kui wäht. Ripea ta tähhele panui, et kegi temma tempo ei kiitnud egga rummalat nalja ei naernud: pöggenes ta sõnna lausumata sõma laualt ja eitis õlle kuhja äre maggama.

Kõik talgulised ollid peäle sõma paar tundi selga sirrutanud, kunni äggew päwa pallaw möda jõudis; nüüd tõttasid jälle noppeste tööle. Hans Laikõrri üffi ei wiitsind tööd teha, waid weddeles ennamiste lusides ümber, sest pea olli winast uimane ja liikmed rammad. Seddawisi igga winawõtjaga luggo on; win firestab essi otsalt innimest, agga tagga järrel wöttab ta jõu käest. Winawõtmine on nago ürikene piits, kes tööle sunnib, agga sel sammal korral liikmed kammitasjse panneb. Külmal talwisel ajal, kos wina kehha soenduseks wõetakse, on sesamma luggo, sest winast ei olle ial muud kui ürikest soja leida, ja külmi affab pärast waljomine kinni. Sai innimene nattoke ülleliga wina wõtnud, siis on ta wäsfind, tuim ning uimane, ja ei märka ennam, kui külmi ühhe ehk teise liikme ärra näppistab. Ennamiste on igga Ford sedda leida, et jodikud käed ja jallad ärra külmetawad. — Tahhad sa, sõbber! talwisel ajal ennast soentada, siis joo külma wet! Külmi weski panneb essi otsalt sul ambad löddisema ja kehha wärrisema, agga se ei tuuri kawa, waid wähe aja pärast affab so kehha soja wälja aurama kui kütetud ferris, kelle peäle leili wisfati. Nisuggune soe on mõnnusam, kui wina soe.

Kui päike maddalamale jõudis ja ilm jahhedamaks läks, tõffiwad tüttarlapsed leiko wäljal jälle laulo beält; Karel kuulis mõnda kenna reggewärsi luggu. Sunni perremees küsis Karliit: Kuddas teie nisug-

gust tühja laulo kärva sallite? Minno arwates olleks targema innimesele teotuseks, sesuggust narri luggu kuulda ehk laulda; mo ollen ennamiste ifka tüttarlapsi söidelnud, kui reggewärsi lorri ajasid. „Kas sa immet nääd! minno aus perre-taät on ka üks reggewärsi waenlane. Mis kurja reggewärsid teile siis teggid?“ küsis Karel. — Mis ma kurjast wöiin nimmetada, — ütles Mihkel kohlafel meelel — ma mötlen agga, et sesuggused karjalapse laulud targema rahwa seltsis ei passi.

Karel kostis: „Reggewärsid on parrema aja wöied, mis jubba mitme rahwa põlwes innimese südant römo päiwil ligutand, kurwal ajal fergitand, ja suust suhho pärrides seie sadik rahwa seas ellanud. Laulo and on Summalast innimesele jäggatud, ja önnelik on igga loom, kelle möttes ued laulud sigginewad. Kui inimene targal peal, lahke süddame tunistusel ja kennal ello wisil tööd tehhes laulab, siis täitab ta nisammoti Toja käsko, kui öpik, käggo, lauloräästas löufene ehk muu lind, kes iggaüks ommal kohhal — puu okfatese wöi tuule siwa peäl ello-römo tunnistab. Sa kui nüüd köik lomad ning lomakesed römo ning lauloga omma lühhikese ello igga siin ma peäl täidawad, siis wöib üks mötleja inimene sellest märki sada, et temmaga luggo ni sammoti on. Mis pärrast peab inimene üksi päinis kurb ning leinades ello teed käima? — Palwet ning waimolikko laulu piddago igga wagga ristinnimene ommiko ning öhto ommas sallajas kambri nurgas, kos Summal tedda nääd ja temma süddame mötled ärra tunneb. Pähhapäwal olgo Summala tenistus arwalik kirrikus ehk maial risti foggoduse keskel! Agga sedda, mis Önnisteggia pühha öppetuse meile käsüks on kinnitanud, sedda — näitkem kenna ello-wisiga igga ühhe filma nähhes wälja; sest innimese kombe peab usko tunnistama, ja

ei mitte waggaduse warri, mis mönningad maantee ja turro peäl näitawad, agga sallamahti jodikud, wargad, belad ning illekohtused on. Kende wiljast peate teie neid tundma, ütleb meie Önnisteggia Ewangeliumi sees. Kulle waggadus öiget usko-wilja ei kanna, need on wäljast poolt iilgawad auad, mis seeft piddi furno luid täis on.“ — Mihkel andis lahfelt Karlile kät, üteldes: Tännan teid, armas söbber hea öppetuse eest.

Leikust löppetati enne kui päike lojale läks; tüttarlapsed mängisid nattofene aega sirbiwiskamisega, siis läksiwad köik lauloga talgo perresse, kos walmis-tatud öhto-roog neid otas. — Ei olnud rahwas kuigi kaua söma-laual istund, kui wanna Toa-pappa nende seltsi astus. Sunni perremees töusis iste peält ja töttas lahke terretamisega armsa wöera wasto, üteldes: Se olli üks kallis nöu, et ennesele waewaks wötsite, meie talgo löppusele tulla. Istuge meiega lauda ja wötkte sellega heaks, mis Summal on önnistanud. — „Minna tullen hea melega römsa rahwa sekka!“ wastas Toa-pappa ja istus laua tahha wanna perremehhe kõrwa. Kui Karel kuulis, et tullija temma arst ning abrilastja olnud, ruttasta Toa-pappa liggemale, pakkus wanna taadile kät, üteldes: Summal sago teile köik head tasfuma, mis mulle ödalisele ollete teinud! Kes teab, mis minnuft olleks sanud, kui teie põlleks mulle öigel ajal werd lastnud? — „Tännage Summalat, pojokene!“ — kostis Toa-pappa — „kes meie köikide arst ning abbimees on! Mis aitab arsti ool, kui taewa Jesa ei tulle arwita-tama:

„Ta kõrge ees end' allanda,
Kes wigga wöttab parranda!“ —

Kui talgolised ennam tund aega maggusad juttu ajades söma laual ollid wibinud, näggi Karel römsa melega, et Hans Laikörri üksi ainokse jöbnud olli.

Ehk olleks mittogi meest immo pärrast rohlemine wina wõtnud, siiski äbbenesid nemmad, kui Lätti-ma mehhe ja perrerahwa kassinust näggid. Nenda iggas kohhas wisakas ello kombe teistele õppetuse märgiks on! — Üks wanna nõukas perremees; nimmege Mabbariko Peter, pallus Karlit, weel mõnda head kassinuse seltsist juttustada. „Kes ennesele sest asjast ennam õppetust sowib,“ — kostis Karel — „sel-lele tahhan üht weiket kirja luggeda, kos mõnda tähele pannemise wäärt õppetust leida on.“ Sedda üt-seldes läks ta kambri, toi üht kirjutud ramatut, ja affas seddamaid luggema, mis siin allamal kuulda tame.

„Kudda targemad innimesed wannast kirjadest tunnistawad, on wina põlletamine Arabia-ma rahwa seas asfunud, kos kõige esimeselt arstid ning arsti-rohho-teggijad wina ning peeritust wilja iwwißt affa-sid põlletama, arwates: sesuggusest kangest weest mõn-nusfad arsti-rohto leida. Arabia maalt õppisid mit-med mu maade rahwas sedda immelikko asja, mis aega mõda kõige ma-ilmale tuttawaks sai. Kolme saja aasta eest affasid kassu püdjad innimesed mit-mes paikas wina põlletamise ammetid õppima, kellega rahha ja rikkust õlpsaste olli leida. Misuggused wina-ajajad kiitsid omma märga: Ello-weeks! mis noru-sele rammuks, wannusele toeks ning kinnituseks, süd-damele rõmiks, mõistusele walguseks ja filmile sel-guseks ütlesid sawad. Misammoti kiitsid pettised wina-põlletajad, et iggamees, kes wina affab prukima, ial raske aiguse sisse ei piddand langema, ja mis seddasuggust rummalat lorrise mist ennamgi olli. Paljo, kes laia kiitust kuulsid, õstsid endale immet tegge-wad rohto, mis läbbi innimesed päwast päwani winaga tuttawamaks said. Ugga ei kuigi kaua peäle sedda näitis kidetud joof jubba omma wilja wälja:

teggi innimese mõistust rummalaks, fundis tedda pattu teggema, ja sünnitas paljo ädda ning willetust inni-meste sekka, mis enne wina-prukimist ma-ilmas ei tunnetud egga teatud. Enne kui sadda seitseküm-mend aastat mõda jõudsid, olli win kõiges ma-ilmas ni alwa inna eest sada, et iggamees paari koppikaga ennast täis wõis lakkuda, ja jubba sure pookstawi-dega kõrtso ukse peäle kirjutati: „Siin wõib nelja koppika eest peatäit sada ja wie koppika eest krimpso wälja maggada!“ — Meie päiwil on wina immo ennamiste ülle kõige ma-ilma wälja wal-latud, ja tappab kui katk igga aasta mitto tuhhat innimest. Ugga tõteggia arwab ennesele winast kin-nitust sama, ja ütleb sellepärrast põllomees: Kui mul wägga raske tö on, siis pean wina futäit wõtma! Kallamees mõtleb: winata ei jõua märga egga tuult kehha wasto piddada. Laewamehhed kardawad mer-rele minna, kui ei olle ennast julgeks jonud. Sol-datid, kui sõamehhed, tungiwad waenlase kombel wina puddeli kallale, sest et sedda ennesele seäduseks ar-wawad. Isseärranis ütleb ennamiste igga ammet-meis: „Ei jaksu winata rasket tööd tehha!“ — Paljo innimesi ussub ello otfa kätte jõudwad, kui kurko winaga ei sa kasta. Kõik rummalate selts kissewad sure heälega: winata ei wõi innimene ellada! —

Üleks luggu tõeste nisuggune, kui praego wina wõtjate suust kulime, siis tulleks kül immeks panna, kuddawisi innimesed enne wina põlletamise algmist ma-ilmas ellasid. — Meie loeme Piibli ramatust ja mitmest muust wanna aegse kirjadest, et innimesed wannal ajal paljo tuggewamad õlnud, kauemine ma peäl ellanud ja suremaid ning raskemaid tööd teinud, kui meie päiwil tehakse. Luggege Piibli ramatust, kui paljo innimesi kuningas Salomo seitse aastat järrestikko omma pühha templi ehitamise jures Je-

rusalema linnas töö! piddas? — Kõik reisijad, kes ommiko maal on käinud ja neid wanna aegse linnade müüriksid ning kiwwi kangruid näinud, mis jubba mitto tuhhat aastat warjota olnud weel tänapäw püsti seiswad, tunnistawad ühhest suust: et nisuggusid immewärksid meie päiwil enam ei jõueta ülles ehhitada. Ma ilma kulsad on isseärwanis Egiptuse rahwa ütlemata immelikkud ehhitamised, need ammo möda läinud suruse tunnistajad, kes selle rahwa tüdimata usaldawad waimo pütkalt kõige tallewa põlwe rahwale kulutawad. Kreeka, Roma ja Arabia rahwas, kes kui Egiptuses prii-seisus otsa lõppes, üks teise järgi seal maal wallitised, on senna ka mitto suurt asja ehhitanud, agga need on kõik rusuks läinud, ja siiski seisawad Egiptuse rahwa enam kui tuhhat aastat wannemad ehhitamised weel tänna päwani! — Nisuggused põhjata immelikkud hio-tööd ollid mõnni tuhhat aastat enne tehtud, kui wina-põletamine rahwa keskel assus! Käl tulleb immeks panna kui wanna ramatutest loeme ehk ennemuistest juttutest kuuleme, mis sured ning tuggewad rahwas wannast põhja maal on ellanud! Ehk kes ei olleks mitte meiegi päiwil wanna rahwa suust Kalewi pojast ehk muust hio-rahwast üht ehk teist immelikko juttu kuulnud? — Ka wannal ajal olli põllo ning kallamehhi, soldatid, ammetmehhi ning laewa-rahwast, kes ükski ei teädnud ei winast egga peeritusest mitte sedda wähhematki. Jah, tännagi päw leitakse weel, Summal olgo tännatud! mõnni rahwa-suggu ma-ilmast, kes kanguet jooki ennese suhho ei wõtta, ja kel siiski parrem terwis ja kangem rammo, kui meie rahwal ja teistel wina prukijatel on. Üks Inglisma mees, kes ommal ello ajal kümmetuhhat pennikoormat ümberkaudo reisinud, ja iggas ilma nurgas innimese wisi ja pruki näinud olli, juttustab omma kirja sees, et keige tuggewamad innimesed

meie päiwil Asia waal, Hiimalaja mäggedes peab leitama, kes mehhed kui tammed kaswawad. Kolm Inglismaa soldatid ei jõudnud üht ainukest Hiimalaja meest ärra wõita, ja ommetigi ei jo se tuggew rahwas lapsse põlwest sadik middagit kanguet jooki, et se nende usso wasto on! Nende jook on wessi ning piim. — Üks Tartto linna sure fooli õppetaja, kes mõnne aasta eest põhja pool Siberi maal reisimas käis, leidis paljo seal tühjal maal sündinud innimesi: kenna, terve ning tuggewa kehaga, ja kuulis, et nemmad ial muud kui wet ning pima ei olnud jo, nud. — Kõiksuggu ued aigused ja többed on wina prukimisega ma-ilmast tulnud, kellest ennemuistse aeg ei teädnud egga kuulnud.

Ka teistit paikul on sedda asja läbbi katsutud. 1825mal aastal kelas üks Amerika ma mees, kellel mitto suurt mõisat olli, kõige omma walbades kõik-suggu kanged jookid kindlaste ärra. Temma isse ei jounud, egga fallind ka wina ehk wina sarnalist ommas majas ja ei annud lubba koski maialt wina tilka sisse tua. Kes temma jures selle ue seädufega rahhul ei olnud, neile anti melewalda ärra minna. Esiotsjalt olli innimestel se asji immelik kül; — agga aega möda peäsiwad nende parrema waimo silmad lahti, ja tännasid siis omma kallist herrat peälegi, kes neile ni õnnelikko luggu olli sowinud. Müüd teggid nemmad omma seätud tööd paljo parremine ja kärmemine, igga mehhel olli parrem terwis, laddusam ello, ja mõnni hea rahha koppikas taggawarraks korjatud; mis muido kõrtsus winaga olli raisatud jäi nüüd tullewa aja tarbeks fasti nurka seisma. Egga poisimees olli naudi kokko pannud, enne kui akkas naest wõtma, nenda kui abbiellorahwas lapskaswamise tarbeks ja omma wanna päwadele toeks kasso rahha rendi peäle korjada püdisid. Kohtomõisijatel olli paljo wähhem teggemist, sest innimesed elasid

mõistlikkul ning rahholikkul kombel; perre-ja majapidamine käis heaste lapsed kasvatati targaliste, ja kõik asjad toimetati melemõistusega ning järrel mõtlemisega. Pühhapäwal, kui teised kõrtsoteed sõtkusid tulli se üllemal nimmetud kassin rahwas kirriko kokko, Jummal sönnu õppetust kuulma. Iggas paikas nähti kohklamata, armsamat ning rõmsamat elloforda. — Kõigis asjas olli tunda: et sured willetsused wi naga ollid otsa sanud. —

1834mal aastal sadeti 168 laewa põhja poolse Jäemerrele Wallaskalla püüfile, ja ei antud nende laewa meestele üht tilka tanget jooki kasa. Ja, kuis ial rasket tööd ma-ilmast leida, siis on tedda kalla meestel Jäemerrel küllalte. Död ning päwad purjetawad nemmad sure ädda ning waewaga jäetükide wahhel, mis otsego kaljud ja mäe rünkad laewa peäle tükkivad, laewa mehhi mõnda puhku ello ning surma peäle wõitlema kutsuwad, nenda et sedda lugedes innimesel irm peäle tulleb. — Agga siiski, kui need nimmetud 168 laewa Wallaskalla püüdmiselt koddoo tullid, tunnistas laewarahwas, üllemad ni hästi kui allamad, et nemmad milgi aastal ni heast ja õnnelikkult tööd ei olnud teinud, kui 1834mal aastal!

— Ja, kas sedda asja tohib immeks panna? Muide teggid kallamehed jobnui meel kõik tööd wasto oksa ehk weddeletes, agga sel nimmetud aastal täitis iggamees täielikkult omma seadust. Sest ajast sadit ei wõeta seäl paikus ennam wina-tilka laewa peäle kasa waid kõik Wallaskalla püüdjad purjetawad winata põhja merrele. Eks sest olle selgeste nähha, et win innimestele tarwituseks ning kinnituseks ei olle? —

Kas ja nääd? söbber luggija! Innimene wõib winata külma kannatada ja rasket tööd wasto pidada. Kui nüüd keddagi rummaluse ehk kasso püüdja kombel sulle ütleb: Win on terwiseks, win annab rammo, win peab külma wasto! siis

irwita nisugguse pettise peäle ja üttele: Se on tühhi jut, mis kõik õppetud innimesed, kes rahwa õnne ning kasso püüdjad, ühhest suust salgawad. Win on innimese terwisele kahjoliik, kudda ühhes sures linnas põhja poolsel Amerika maal seiskümmendwiis õppetud arsti omma käekirjaga tunnistawad:

„Kõik kanged jookid — win, peeritus rum ja muud — on innimestele ukatuseks, mis pikkamine nisammoti terwisele kahjuks on, kui kihwt ehk surma-rohhi!“

Seddasamma tunnistawad ka Inglis-, Saksa- ja meie maa arstid, kudda allamal pitkemalt kuulutama same.

Leiba ning leiwa-kõrwalist on Jummal meile toiduks, wet ning pima jogiks lonud; need lodud taewannid andwad meie kehale kasso ning jõudo. Loja tarkus on kõik nenda seadnud, et igga iddo ja juur ommal kohhal kossuma peab; sellepärast kõik meile peatoiduseks lodud annid mao ja soolte sees nenda ümber moondasse, et neist: lihha, kont, üddi rasw ja werri meie kehale kaswab. Nenda kui üks pujuurte ja lehtede läbbi walgast poolt kosu saab, ni saab inimene toido läbbi, mis ta alla neelab, ennesele seest piddt kosu. Kellel aiguse ajal werd lasti, sel jääb nikaua werre pudu, kuni sömine ning jomine jälle uut werd annab. Mis innimesele lihha ja werd ei lissa, se ei kõlba sögiks egga jogiks: nisuggune on win! Temma läib kui üks nurjato waenlane innimese sissikonna läbbi, lurib igga sonesese sisse, ja et koskil ennesele jädawat elloasset ei leia, lähheb ta wimaks pea sisse, kos ta fondi wisil möllama akkab ja innimese mõistust ärra seggab. Ükski mõistmata ellajas ei maitsse sedda, mis temma lihha ja werre wasto seisab: wina ei wõrta ükski ellajas. — Walla koera-kutsikale iggapäw nattuke wina kurko, siis jääb kutsika kasso kinni; anna kutsikale ühhekorraga

ennam wina sisse, siis surred kutsikas ärra, ofsego olleks ta kihwi sanud. Kudda wöib nisuggune jooft, mis kõi ellawad loomad ello ning terwisele kahjolit, kuts põlgawad, innimesele head tehha? — Oh, teie õnetumad innimesed! kelle mõistus pimmeduse wangis seisab, et lahti silmaga auda ei nä, kuhho wina-katf teid tõukab.

Anna, wennikene! lapsele leiba ning piima, siis laps kaswab ja kossub kehha ja jöu polest; agga anna temmale iggapäw mõnni till wina, ehk anna ka ühhe emmale, kes last immetab sutäis wina päwas: siis jääb laps pirrifema, pisesefeks ning kõhetumaks. Win ei anna lapsele kosfu egga terwit, agga ta teeb lapse kiddyris, panneb lapse kasu finni ja on süüd, et meie päiwil ni paljo kõhetand ja pöddurid innimesi maailmas leida. Üks kuulus arst Inglismaal ütleb: Kui kümme noort innimest, kes kaksümme aastat wannad, iggapäw üht sutäit wina hakkawad pruukima, siis on wisiste teada, et ühheksa nende seast omna ello aega kümme aastat lühhentawad. — Anna kümme innimesele Mürgi juurt süa, mis kuida iggaüks teab surmarohhi on, ja kui üks ehk teine õnne kampa ellama jääb, kas sa siis wöid ütelda: Mürgi juur ei tappa? — Üks innimene Mürgi juurt wähe awast pruukima, nenda kui wina, kes teab, ehk surem ulf ka sellegi kihwi wasto mõnne aasta seisaks? Innimese kehha, kellel wäggew ello rammo sees, wöib tül aega lõppetawa waenlase wasto pidada, agga wimaks tulleb ommetegi ukatus. — Üks teine kuulus tohter leikas üksford katsmise kombel ühhe äktselt wina kätte surnud innimese pead lõhki ja wötris lüskikaga pea-ajo wälja. Sefinnane pea-ajo näitis jubba wälja, mis innimest olli tapnud: sest kui pea-ajo tulle liggi pandi, pölles ta sinnise tullega ofsego peritus! — Kas tohhime meie immeks panna, kui üks jobnud innimene ullo kombel möllab? Win kõrwetab temma pea-ajo, sellepärrast ta silmad enn

ei sellita, kõrwad diete ei kuule, keel ei oska räkida, jallad aruwad, käed wärriswad, ja ükski ihho liige ei wötta käsko täita. Kui nisuggune uimane roidund loom kuhhugi töö jure juhtub, kos meele mõistust ning selget arru tarwis on, olgo kas tüürmann laewa, wöi mölder weski peäl: mis head temmast seäl wöib lota? Ofata paljo õnnetust on jubba jodikute läbbi maailmas sündinud!

Nenda kui ma-pind kaste ning wihmata middagi ei kaswata, nenda ka innimese kehha joogita ei wöi ellada egga kosfuda: seks on Summal wet ning piima lonud. Innimene ei tahha wee ning pimaga leppida, waid murretsset ennesele mitmesuggust muud jooft: ta seggab maggusad weega, ehk prulib kalja ja öllut, ehk kedab kohwi. Et kül need praego nimmetud joogid ni mõnnusad kui weski ning piim ei olle, siiski nemmad sedda kahjo ei te kui win. — Tahhame siin lühhikeselt weel tähhele panna, kuddawisi win innimese kehha ümberkäib? — Gsfiotsalt, kui innimene wina joob, lähheb werri sojaks, liikmed sawad pehmeks, kehha akkab aurama, südda lähheb römsaks, ja on peält nähha, kui olleks innimene rammo ning römoga täidetud. Ürikese aja pärrast lõppeb rammo otsa, südda lähheb nukraks, pea uimaseks, liikmed jäwad raskeks ja ükski tö ei tahha ennast käes siggida; sellepärrast tarwis puhkama eita. Saab ta enmast wälja puhkand, ja teistforda wina wötand, siis näitab assi nisammoti: südda lähheb jälle kindlaks, waim römsaks, agga ei tuuri se kaunis luggo kuigi kaua, sest et win innimese lihha ning werrega kolfo ei sünni, waid kui üks kurri waenlane kehha sees ullab ja tännab, funni tedda ello-rammo ärra wöidab ja kehha jälle wälja ajab. Agga kuddas iggal maal, kos üks kurri waenlane korra söddimas olli, paljogi õnnetumaid jälgi järrele jääb, nisammoti ka luggo innimese kehha, kes tül aega wina waeno al on ellanud. Sedda kahju, mis üks ainusford ülleliig wina wöt-

mine teeb, ei wõi mittoford aastad enam ärra par-
randada. Lihha ning werri tõukab wina ennesest
ärra, ofsego olleks tulli weega fokko pandud; üks wõt-
leb teise wasto, üks lämmatab teist ärra. Ulega möda
kõrwetab wina-tulluse lihha ning werre ärra, rikkub
süddant, ja midda enam südda ukka lähheb, sedda
suremaks tõuseb wina immo. Küüd ei sa immo en-
nam täidetud, waid jodik tahhab ifka enam ja en-
nam sada, funni ta rammo opis lõppeb ja pea nõr-
gemaks lähheb kui kanna pea, mis wimaks ühtegi ei
kanna, ei mõistlikko mõtte peäle enam akka, egga
ühheftki asjast õiget arru ei sa: sest et meel ning
mõtte allati wina paelus seisab. Nisuggused kurbtuse
wäärt innimesed, kes ennast jomise kimpõ on annud,
jändawad ma-ilmas ümber ofsego tontid, isse ennes-
tele, suggulastele ning teiste innimestele ristiks. Selle
parraja ea sees, kos üks mees täjelikkus rammus
kõige tarkusega omma päwa-seäduft toimetab, jõua-
wad õnnetumad jodikud jubba õhtule: nemmad on
kui puud, kelle süddames üks tulline tuk on; nad al-
jentawad kül peält, agga ep olle neil ial õiget lusti-
list kaswo; nad kannawad ka wilja, agga nende willi
on kõlbamata; ja kui koggemata üks kange tuule-
wog tõuseb, se puhhub neid mahha. Sedda on kõige ai-
guse ning tõbbede jures nähtud; nenda surrid ühhes
linnas, mis pool weikem kui Tallin on, Koolera-
tõbbe ajal kolmsaddakolmkümmend kuus jodikut ärra.

Soja seäduft möda pandi meile kõigile need sõnnad
tähhenduse märgiks: Te tööd ning pallu Sum-
malat! Egga ristinnimene peab neid sõnno ommas
süddames piddama, kui ta Jssanda käsko tahhab
täita. Kes Summala peäle lotes omma tööd teeb,
sellele annab Summal figgidust! Ugga kos ial wi-
nale melewalda antakse, seäl pannakse innimese südda
luffo, et ta ei mõista palwet egga head tööd tehha.
Nis nisuggused willetsad tewad ja toimetawad, sel ei

olle figgidust, sest nende kurl on nende Summal! —
Pühapäwad kauwad neil pühha mõtteta argipäwad
õigelikko tööta; Summala kodda unnustakse ärra,
maja piddamine lähheb nurja ja lapsed sattuwad kur-
juse wõrko. Nisuggustes õnnetumades majades lei-
takse, parrako Summal! tulli, riido, wastopannemist,
wandumist ja kõisfuggo mund alwad wisid otsata.
Senna asuwad weel peälegi tühjus, nalg, wargus,
walle ning weddelemine, pettus ning üllekohtune tun-
nistamine. Jubba on nisuggusid willetsusi ma-ilmas
küllalstegi nähtud, kõige ennamiste meie päiwil, kos
sedda asja pitkemalt läbbi kulati. Nenda leieti 1852mal
aastal Amerika maa rahwa seas tuhhatühheksasadda-
seitsekümmend waest, sedda koggokonna poolt toideti;
ja kui sai järrel pärritud, mil wisil need innimesed
waefuse sisse ollid sattund, siis näitis assi wälja, et
tuhhatseitsesad daühheftsa kümmeid jodikut nende
ulgas ollid. Ullude majades olli nisammoti jälle su-
rem selts, kes laffumiseiga ulluks ollid lainud. —
Kohtomõistjad tunnistawad, et ühhetseitsikümne mõrt-
fuka seas wisiste kümme jodikut on; nisammoti ollid
innimesed iggakord jobnud, kui rido ning mäsamist
tõstiwad. Ühhes wangitornis, kos kolmkümmendüh-
heksa innimest wangis peti, ollid kolmkümmendwiis
jodikut; ühhes teises sures wangi hones leiti kuusadda-
nellikümmend seitseme wangi seas: nellisaddakuusküm-
mendseitse jodikut. Suhtus üksford, et üks kohtomõist-
ja ühhe noore mõrtsuka käest küsis: Kuddawisi akka-
sid sinna nisuggust suurt patto teggema? — Willets
õnneto kostis: „jobnud peaga!“ — —

Üks nisuggused kurwad sündinud asjad tannista
selgeste ülles, mis ütlemata kahju wina läbbi sure
ulga innimeste peäle tulleb? Wannad ning noored
langewad wina kiusatuse sisse, ja mitmes paikul ast-
wad jubba lapsed wannemate patto jälgedesse. Kui
ühhes-sures linnas Amerika maal liggi seitsefadda

last wargufe peält kinni wõeti, siis nähti, et surema ulga wannemad jodikud olliid. —

Kuulgem nüüd weel, armsad luggijad, mis üks tark tohter wina prukimise pärrast kirjutab. Lemma titleb: „Kõik lodud asjad, mis inimese ellule ning terwisele kahjoteggijad on, kutsutakse kihwtiks ehk surmarohhiks; üks nisuggune kihwt on ka selge peritus, sest kui inimene nattuke rohkeste peritust joo, siis leiab ta ennesele surma. — Kui kegi aega möda, ifka wähe awalt peäle lisfades kihwti sisse wõttab, selle kehha peab mõnne aja wasto, agga wimaks tulleb ommetigi ukatus peäle. Nenda on ka luggo winaga, kel üks ossa peritust ja kolm ossa wet on. — Untakse inimestele, kes weel wina-prukimist ep olle wisiks wõtnud, ühheorraga rohkeste wina jua, siis kaebawad nemmad esstotsalt põlletawat wallo suus, kurgus ning süddame al, ütlewad pead raskest ning oimaseks minnewad, siis atkawad nemmad jampsiima ja ulla; silmnäggo lähheb walgeks ja wõeraks, põris silmad punnetawad, südda peksab kõwwaste ja suur ahbustus ning kuuw-õkimine tükkab peäle. Siis kaub mõistus ärra, — kramp kisub so- ned kofko, inimeseid kiskendawad sure heälega, nenda et kolle sedda nähha ja kuulda. Mõnnel inimisel turssub silmnäggo üllesse, filmamunnad seiswad kanged ofsego furnul peas, jampsimine kippub ullul kumbel kallale, kunni wimaks õnneto inimene minestates mahha langeb; nüüd lähwad mofkad siniseks, ingetõmbamine korrioseb, õhhib ning ähhib ofse kui ingewagutajal. Nisuggust kurwa luggu lõppetab mõnniford äkiline surm filmapilkuga. — Põrab luggo parranduse pole, siis ajab inimest ofsendama, teeb seest wallale ja panneb wäsinud loma mõnne tunni ehk kolm, nelli päwa ofsego suraut maggama; wimaks ärtab inimene uimase, wallotawa peaga raskest un-

nest, agga keel on walge suus ja kehha nõrk kui roimakesel. Jõud tulleb pikkamine wast taggasi.

Kes ühtepuhko wina prugib, atkab aega möda põddema; iho-terwisega kaub ello röm süddamest, sellepärrast üks jodik targal peal ifka ennamiste norfus seisab; ta wõttab siis paar sutäit wina, lotes se läbbi meelt jahutada, agga asfi lähheb weel alwemaks. Lakkub ta ennast täis, et sel wisil kõit waewa ärra unustada, siis on jälle abbi ürikene ja kui peatäis lahfund, luggo weel waewalisem kui enne.

Efs sedda iggaüks isse ei tea: kui paljo inimesti wina lakkumiseaga äkkitselt ärra surreb? Kui mitto jodikut langetõbbesse sattuwad, ja kui mitto ulluks lähwad? — Wägga saggedaste leitakse meie päiwil nisuggusi jodikuid, kes äkkitselt atkawad wärrisema ja kartma, üteldes: Kurri waim kippub mo inge kallale! Nisuggused õnnetumad inimeseid näwad siis ühtepuhko seäse parwe ehk kassi karja ennese peäle tikkuwad, peitwad omma peat riete sisse, ei sõ sutäit egga magga üht filma pilku, waid ajawad ühtepuhko rummalad jampsi juttu. Tohtrid nimmetawad sedda tõbbe Lakkujate, jampsimiseks ehk Jodikute, ulluks, ja teädwad selgeste, kui mitto inimest igga aasta selle tõbbe käes ofsa lõppeb.

Kui jodikud omma hädda aretile kaebawad, siis leitakse ennamiste ifka, et kops, maks, maggo, põrn, nerud, põis ja muud sisfikonnad wiggalised on. Ennamiste kõhhiwad nisaggused willetsad ühtepuhko, kõige ennamiste omniko warra, kui maggamast üllesse tõuswad; kõhhimine ajab ofsendama, agga ei tulle muud kui lägga wälja. Wimaks tulleb Lisikus ehk Weetõbbi ja teeb jodiko ellule ofsa. Meie näme iggas paikas, et jodikutel sõgi-isso pudub, sellepärrast nisuggused õnnetumad inimeseid winaga omma kõhto püawad parrandada, lotes, se läbbi sõgi-isso sada; ja kui win ükski ei aita, siis wõtwad mõnningad: koiroh-

ho, Durgi pipra, mäerõika, kampweri, ehk muud kange rohhoga segatud wina, mis ommeti ühtigi ei aita, sest et siiskond winaga ärra kõrbend on, ja maggo ofsego üks wanna närtfind kobro lehhest torbit wälja näitab. Sedda on selgeste nähha, kui ühhe jodikõ furnud kehha lõhki leigatakse: maggo on ennamiste kokko kistud, kui ruskikas, maonahk kõik krõmpfind, mõnnes kohhas kõwwa kui kitwi, teises paigus jälle ärra pendind kui mäddanend ride narts, mis formega wõib ühhest ärra lahutada: kurf ja sögi kõrri on ni kitsad, et waewalt ölle kõrs läbbi mahhub. Misammoti on luggo mu siiskondatega: kops, maks ja põrn on seest kui tohletand naired; neerud ja põis on opis teistwisi kui terwel innimesel. Kæed ja jallad wärrisewad jodikul kui hawa-puu lehbed, sellepärast ep olle kehhal jõudo tööd tehha. Wimaks sago weel nimmetud, kudda jodiku werri, üddi ja pea-ajo ümbermoontud ja pool mäddand on. Sest ep se tulleb, et kange jodkute silmnäggo furno karwa on, silma-walged punnetawad, ninna ots mittokord paistetand ja finnine, jalgade külles mitmed paised ja awad, mis ühtepuhko aisewat mädda wälja immitsewad. — Et kül sedda luggedes mõislikkul innimesel südda läilale lähheb, siiski on mõnnikord luggo weel paljo kolledam, kui praego räkisime. — Kui nüüd liig winajomine ni irmsad willetsust innimeste peäle weretab, eks siis kül igga meelemõistja ennast wina eest ofsego tullufese eest peaks hoidma? Põrage, kes teie sedda sõnna loete ehk kuulete omma kurja tee peält ümber! püdkte uut, parremad ello allustada ja palluge saggedaste kões ning waimus Issandat et Temma pühhä arm teid saaks walgustama ja teie kurja lihhalikkõ immo ärrawõitma, enne kui teie Roja-kujo järrel ehhitud kehha otsa lõppeb ja teie surredamata ing igga-west patto wõrku langeb! —

Sest et innimese kehha, kes aega möda winaga

tutwaks saand, pärast suremat jäggo ühhekorraga ülles kannab, arwawad mõnned ommas pimmeduses: win ei te kahju waid annab kehvale rammo. Sa, meie kuuleme ennamist iggapäw mõislikko rahwa suust: kui wina meelt ning arru möda prugitakse, siis on ta rohhuks ja ei te kellegile kahju. — Agga üttele mulle, tark sõbrakene! kust sinna sedda tead, et win innimesele rohhuks on seätud? Lähme, wennike! mõllemad ühhe õppetud tohtri jure, kes ni hästi innimese kehha seaduse, kui kõige Summalast arstirohhuks lodud asjade rammo ärra tunneb, ja küsime temma käest: Kuddawisi on luggo winaga? — Tohter wastab: „Win on surma-rohhi!“ Kes tedda nattufeselt awalt õppind prukima, selle süddames tõuseb immo temma peäle, mis innimest iggapäw ommal ajal kui tasko kel sunnib wina wõtma. Kui ühhe nisugguse jõud ei ullata, wina nõutada, siis on ta ofsego aiglane, ja ei peäse enne waewast, kunni ta wina saab. Pärast sunniwad tedda tuhhat asja wina wõtma; ei aita siis ennam wasto tõrkumine, sest innimene ei olle nüüd wina-perremees, waid win on innimesele perremehheks asfunud, ja küttab innimest ühtepuhko omma põrgo pilli järrele tantsima! Igga orri peab perremehhe kasko täitma; kelle perremees win on: se peab ennast wina wallitsuse alla eitma. — Ennä, sõbrakene! nenda on luggo wina prukimisega! Winamekkijatest sawad aega möda wina-prukijad, wina-prukijatest — jodikud ning lakkewerad, — ilma et ükski iski sedda olleks märkand, ehk weel wähhemine nõuks wõtnud: Se assi juhtus koggemata, — tõusis nisammoti isseennesest. —

Mõnni luggija wõiks siin minno käest küsida: kui win wisiste ni kange kihwt on, kui praego tunnistastid: kust se siis tulleb et ni piisut innimesi wina kätte surreb? — „Se tulleb sest“ — kostan minna — „et meie tõbbe ja surmawisi nimmetami-

sega ütlemata jättame: mis asjast aigus ehk surm esiteks wälja läks. Kui kegi äkkiselt wina surreb, siis ütleme meie: Tal olli äkkiline surm, ehk süddame rabbandas; kui kegi wina laffumisega Tisikuse aiguse ehk Wee-többe sisse langes ja ärra surri, siis böldasse: Temmal olli Tisikus ehk Weetöbbi, — agga winast ei lausta sõnnagi; kui kegi jobnul peal maggama jäi ning ärrakülmas, siis lükkatakse sü külmale; kui keddagi wina laffumisega ello maja ning warranduse ärra pillas, ommaksed kerjama satis ja wimaks isse ennesele otsa peäle teggi, siis rägitaakse: Ta on isse ennesele otsa teinud. — Wina ei nimmetada ialgi, sest et ristlik armastus köif ärrawarjuda püiab! — Mönningad jäitwad ka wähe aega enne surma: aigust wina prufimist mahha, kui parrem süddame tunnistus töuseb, ehk pat neid pinab ja win jubba süddamel wasto seisab. Agga mis nisuggune illine pöörmine ennam möjub, kui kehha jubba wina läbbi rikkutud olli? — Wat: me iggawäks ommal kohhal ümber, kül siis leiame paljogi neid, kedda wina laffumine enne aego firriko-acda maggama fundis, ehk kes kui poolsurnud koggokonna liikmed, otsego innimeste teotuse kujud meie seltsis liguwad? — Meie maal surreb iggal aastal ennam innimesi wina, kui köige ristrahwa ulgas kümnel aastal köif suggu mu kihwtide läbbi. —

Mönni wöiks sedda luggedes ommas süddames möttelda: Egga ni paljo kirja wina-jomiseft ommetigi ei wöi sündida, kui siin kirja sees rägitaakse, sest meie enneste seltsis on mitto terwe kehha jodikut, kes ei olle keddud agga pöddurid; teised on kaunist wannaks sanud; nisammoti tunneme paljo jodikuid, kes ei olle mörtsufad, egga kirjateggijad. — Se on tössi kül! Peält nähhes on mittoford luggo parrem, kui meie tunnistasime, agga üttelgo mulle: kas teie ollete ial jodikute luggu süggawamast läbbi kuland? Kas ol-

lete nende sissikonnad ärra urinud ja siis leidnud: et punna palge peäl kehha terwit wälja näitab? Mitto buna on wälja poolt illusad ja punnased, mis seest pididi ärra-uritud, ussi purru täis on. Kui mitme maja- ja abbiello-rahwas ei ella silmakirjaks rahholiste kennal wisil, kes isfikes kis allati mäsfawad ja möllawad? Mönnel tüttarlapsel on illus jumme näggo ja kenna wis, agga arrimata kurri südda ja alw kombe. Si olle köif üsna kulb, mis peält läigib! — Kes tahhab omma peaga selle eest seista, et ühhe jodiku luggo otsani hea on? Kas sinna usfaltad, armas luggija! selle eest kosta, et jodikud üksford böged surma leidwad ja nende lapsed parrema jälgede sisse astnwad? Ehk kas ei olle sedda jo kül nähtud, et jodikute lapsed aegfaste wannemate patto sisse lanngesid? — Ja kui ka siin ja seal Summala otsata allastus mönne jodiku sure awwalikko patto eest hoiab, siis tulleb ommetigi küsida: mis head nisuggused laffeoerad ma-ilmast tewad? Ellawad nad innimes-tele kasfaks wöi Summalale auks? — "Jodikud ei sa Summala riiki pärrima!" Nende süddame mötted ja sowimised ei olle armo tee peäle juhhatud, — nemmad ei te mitte sedda, mis pärrast Apostel Paulus maenitseb: "Kui teie nüüd söte ehk jote, wöi mis teie tete; siis tehke köif sedda Summala auks!"

Armsad söbrad! — ütles Karel, ramatut kinni pannes — — "öhto on ärra jöudnud, sellepärrast peame luggemist sel korral löppetama. Kes sedda maenitsuse kirja otsani tahhab kuulda sada, tulgo tul- lewal pühhapäwa öhtul jälle kokko, siis ma löppetan luggemist." Köif möistlikud mehhed tännasid luggijad ja lubbasid pühhapäw tulla. Hans Laikörrri ütles: "Se on köif tühhi lorri!" ja tuikus wandudes wärrawast wälja.

Nored mehhed ja tüttarlapsed piddasid weel laulo
ja tantfiga õõ willul talgo lusti; Rebbase Peter ajas
wiolid; Karel tantsis kaks wõi kolm korda Eslega.
Said tüttar lapsed omma lood lõppetanud, ütles
Karel: „Nüüd tahhan teile üht uut luggu laulda,
mis meie Koolmeister Saksa kelest ma kele on ülles
pannud. Eht wõib juhtuda, et ühhe eht teise piga
pejokene tullewal süggisel soldaniks wiakse, kes eddes-
pidi ka kangel wõeral maal wahhi korral seisab ja
sebdawisi laulab:

Kui seisab südda kesi õ a'al
Ma üksik wahhil kangel maal,
Siis mötlen: kas mo kauge nei?
Mul truiks kül ning armsaks jäi?

Kui pidin wäele minnema,
Und' suud ta mulle armoga,
Eht' lintisid mo kübbaral'
Ring nuttis minno rinde naal!

Ta sallib mind, ta on mul hea
Eest ollen rõmsa meelega;
Mo südda soe lööb külmal õöl,
Kui mötleb trui Armsa pääl'.

Nüüd peero kuma walgeel
Sa lähhed wisist kambriel',
Ring satad palwid Issandal'
Ka pejo eest, kes kangel maal.

Wõi olled kurb ja filma wees,
Mind arwad kiuste paelades —
Jä rahhul, Jummal on mo nõu,
Ta warjab soldanide au.

Kel praego lööb, pea tulleb suud
Ja peästab mind sesamma tund;
Heast magga waikses kambries,
Mind meles pea undnäggedes. —

Nore rahwa lust olli lõppenud, surem selts kulla-
rahwast jo kajo poole tõttanud, kui wanna Toa-pappa,
Maddarikko Peter ja Sunni perrerahwas maggusad
juttu ajades ukse läwwel istus. D olli kenna ning
soe, ei wähematki tuule õhko old lehitamas; õ wai-
sel ei kuultud muud, kui sirtsu firrinad, põrnika lendo
ja obhose kella heält koplifist ning eina-maalt; ja kui
seäse ning kihulase werrewenna pirrin, eht terrane
nokkake mõnnikord innimesi põlleks pahhandanud, siis
olleks üsna üwowa põlli olnud. — „Ma ussun kül“ —
— ütles Toa-pappa Karlile — „et teie ramatus
mõnda tarka õppetust leida on, siiski lähheb assi lia-
liseks: kui wina opis ärra keeldakse. Ma ollen kuus-
kümmed aastat wina prufind, agga ei olle ma tem-
mast tännini mingisuggust kahju tunnud.“ — Karel küs-
sis: „Kui palju wina ollete siis iggapäw prufinud?“
— „Iggapäw?“ — Küsis Toa-pappa immeta-
des wasto — „Milla ma teile ütlesin, et ma igga-
päw wina wõtsin? Jodik wõttab iggapäw wina!
— Kui alles mõisa-mees olin, siis sain igga pühha-
päwal ja suremal tähtpühhal omma sutäje, eht kui
juhtusin sakstega kuskil wõeras mõisas söma-ajast
ollemas, seäl mulle anti ka sutäis wina. Mõisa orju
sest peästes jäi wina allika soon kinni; põlle ma om-
mas majas ial ennam wina piddand, kui jodu tar-
beks eht pühhade ajal. Jäi tikkate järrele, sedda
wõtsin mõnnekorra õige omma käe peäl süddame jah-
hutuseks; — jobnud ei olle ma weel ello ajal ol-
nud!“ — „Sesuggune winawõtmine“ — kostis
Karel — „on wägga arwaste innimeste seas leida.
Teie ollete, armas papp, meelt mõda wina prufind,
siiski olleks weel parrem olnud, kui teie sedda pettist

jofi ei olleks ial tundma saand; teie terwe, tuggew fehha olleks wist mönni aasta rohkem weel wannuse wasto seisnud. " " "Armas pojokene!" " — nomis Doa:pappa — " "teie ollete alles noor ja wägga ätiline, teie tahhaksite ühhekorraga kõi ma:ilma teistwisi seäda, wina prukimist järsko mahha jätta; agga uskuge wanna innimese sõnna: ei assi sel wisi lähhe forda. Kes üht asja ülleliiga laidab ja teotab, selle õppetust rahwas affab pilkama; wanna sõnna ütleb: aega möda lähhe assi heaks. Kui minno nõu tahhate kuulda, siis sõidelge neid, kes üllelia jomise patto ahhelasse on langenud, ja jätke teised — rahhule." " — Karel kostis: " Wõiks sel wisi kahju ärrakeelda, siis ei olleks kuskil maal tarwis olnud kassinuse selt, siisid asfutada. Mitmes kohhas katsuti sedda asja läbbi; esstotsalt kelati ülleliig jomine ja lubbati kassinad wina pruki, agga se ei aitand: ni kaua kui wina wõtmine innimeste ulgas sallitakse, ei lõppe jodidud ial ma peält ärra, waid wina immo kaswab aega möda ifka sureks ja ekstib innimesed õigelt teelt ärra. Kui lakkewoerad sota ma peält peawad lõppema, siis on tarwis wina järsko mahha jätta. Kes ma:pinda heaks põllo maaks tahhab arrida, se peab kõi puud juurtega wälja rookima, muido wanna känd ning jured jälle ueste wõsso sawad ajama. " " "Teiega on raske waielda, sellepärast lõppetame sedda puhko tülli!" " ütles Doa:pappa naerotates ja läks Sunni perremehhega puhkama; Maddarikko Peter ja wanna perre: eit ollid jo enne maggama läinud.

Sürri, Els, Liso ja Karel jäid weel ukse ette. Els olli jälle nukral meel, sellepärast küsis Karel: Üttelge mulle, kallis Elsfene! mis murre teie süddant ni saggedaste formab, et murre pilwe nore ello rõmo päifest ärra warjab? — " Mo süddames on üks aaw" — kostis Els — " mis iggaford wallutab, kui wina willetsufest rägitaakse. Ollen üks waene

lapsofene ma:ilmas, felle isä ja emma wina läbbi otša said." — Karel pallus Els, õnnetumat luggu räkida, üteldes: südda lähhe kurwal iggaford kerge: maks, kui omma ädda sõbrale saab kaebanud; kes murret teisele tunnistab, se wähhentab süddame koor: mat. Räkige, armas õefene? — " "Minno kasso: be Els isä" " — affas Sunni Sürri räkima — " leiti ühhel Esmaspäwa ommikul lauda lakkas ülles po: dud; ta olli pühhapäwa õhtul jobnud peaga kõrtsust kojo tulnud, ja Jummal teab, kuddawisi ta wässind meelet ennesele sedda kurja olli teinud." " — " Subba ennam kaks aastat enne sedda õnnetust " — juttus: tas Els wessiste filmadega — " ähwardas ta iggaford kõrtsust tulles, ennesele otša tehha. Suhtus ütsford emmaga, kes nisammoti jowastano olli, rängaste rido; emma sõimas ja torrises ni kaua wasto, kinni isä irmsal kombel needma ja wanduma affas, et minno ihhokarwad piisti tõusid ja kõi mul filmade ees mus: taks läks. Sai isä tül aega wandund, siis wõttis kambriist ue kütte ja puss: noa, ja küssendas kolleda heäleaga: Müüd tahhan ennesele otša tehha! — Ma langesin põlwili ta ette mahha, pallusin nuttes: Oh armas, kallis tadike! mötle Jummal peäle! ärra minne omma inge ukkama! — Isä tõukas mind otsego foera kutsikast jalla kannaga eest ärra, ähwar: das mo kõrri mahha leigata, kui weel pididin heält teggema, ehk temma filma ette astuma, ja läks siis möda reddelid lakk. Ma waene jooksin emma jure, kes aida esfikus tango tuulas, ja pallusin tedda isäle appi jõuda. Emma üdis täje suga: Lass ta kurradi waenlase: fehha pörge minna! ei lähhe minna tale appi! — Siit ma jooksin reialla taggasi, näggin, kudda isä praego kütet kattuse penni finni sidus, küttele filmust otša seädis, mis ennesele kaela ümber toimetas. Ei olnud ennam filmapilko aega wita; ma kargasin kui orraw reddelid möda üllesse; isä

feisis weike järri peäl, kütke filmus ümber kaela, puss-nugga käes, ja ni pea kui ta mind näggi üdis ta irmsaste: Ürra tulle, ärra tulle, surmalaps! minno liggi! ja püdis mind pussiga torgata. Sel filmapilful töukas ta jallaga järri ümber ja — rippus penni külles. Puss-nugga kuktus käest mahha. — Summala arm jäggas mulle sures ehmatuses weel ni paljo mõistust, et noa maast wõtsin, järri peäle kargasin ja kütke katti leikasin. — Willets isä sattus otsego raske wiljakot toa lae peäle mahha. Ma peästsin ohhelikko kaela ümbert, öerusin kaela ning rindo; ingamist ei olnud tunda, ja isä silmnäggo olli irmus sinnine. Rööd lätsin ma naabri perrest abbi ottsima. Kulla rahwas tulli minno kisa peäle kofko, kulid risti eites, mis olli sündind ja ruttasid siis kōik meie perresse. Üks mõistlik wanna inimene kallas ämbri täis külma wet mo isä pea peäle, mis järrel ta jälle ingama atkas. Siiski maggas ta teise öhtuni otsego poolfurnud norrijedes maas; — ülles ärkades kaebas ennese kaela luut wallutama. Kas ta sest middagi teadis, mis eile ommiko olli teinud, sedda ei saand ma temma suust kuulda; agga sest õnnetumast päwast sabid ei sallind ta mind ennese filma ees ennam, sellepärast andis mind emma teise perresse lapse oidjaks, kus ma ni kaua olin, kunni õnneto isä ennesele irmsat otša peäle teggi. Sel forral olin ma kolmeteiskümne aastane. — Pool aastat pärrest sedda surri mo emma, kes kaua aega pöddeja olnud, wee többesse. — Rööd olin ma otsego linno poeg puu otša peäl, ei teadnud: kust piddin ennesele pallukest, warjo ehk ihhofattet leidma? Wannemate endine weike ellamine olli lüderlikko elloga ärra pillutatud; üks lehma mullikas ja paar lamba talle, mis järrele jäid, wöeti wõlla eest ärra. — Suur taewane Isä, kes igga ellawa loma eest isalikkult oolt kannab, olli Sunni perrewannemate süddant ligu-

tand; nemmad wõtsid mind kaswatikkaks, õppetasi mulle risti usku ja risti inimese kombed. Summal sago neile tulles was ilmas kōik sedda head kätte tasuma, mis nad mulle on teinud. —

Summal on meile möllemile ühtesuggust koormat peäle pannud, — ütles Karel lahke sõnnaga — ja kui Temma pühha tahtmine meie nõuga peaks kofko sündima, siis wöttame eddespidi teine teisele ello koormat püda fergitada ning murre tundi jahutada. Else palge löi punnaseks, ta nutto, wee, pisarateti kattetud film paistis rõmsast otsego päike pakso pilwe alt wälja, agga sõnna jäi keele peäle kinni, sellepärast ruttas ta teiste selfsist ärra, omma õnnetust ning õnne palwes Summala wõleks andma!

Jürri ütles Karlile: „Kui te wimati ni rängaste aige ollite, ühheksa ööd ning päwa jampsiite, ei einet wõtnud egga kellestki arwo sanud: siis istus Els itka teie sängi ees ja lehhitas kasse ofšaga kerbsid teie su peält ärra, ja jahutas weega sagedaste teie lõhkend kuiwa keelt! — Wennikene! — üdis Karel nukra melega — miks te mulle sedda ennemine ei räkind? Kui Summal mind parremast aitas, mällestus ning mele mõistus mul jälle kätte jõudis, siis olli mul mittoford otsego unnenäggo meles, et üks ingel mind raske aiguse ajal nago olleks rõmustand ja minno ädda fergitand! Ja selle truui wõlekandmise eest ei olle ma weel Els sanud tännada. — „Laske olla!“ — kostis Jürri — „Els isä finnitaw meile kõigile, sedda asja teie eest warjul piddada, sest ta äbbenes teie pilkamist ja naero. Ja, Karel, kui tahate mulle kauemine sõbraks jada, siis piddage su, et Els sest juttust märki ei sa, mis ma praego räkisin. Els on üks wägga kallis tüttarlaps, ma armastan tedda ennam kui omma lihhalikko ödde, sellepärast rõhhub temma kurbtus minno süddant ni sammoti.“ — Karel ei lausund sõnnagi; istus tül aega wöttes, töusis

fiis ütlesse andis Sürrile kät ja läks wärrawast wälja.

Subba ue päwa sõnnumi-tojad seisid ommiko pool taewa weeres: koido piir olli wäljas ja ajas pilwe-sõrwad punnetama, koido-täht pöggenes kahwatand näoga, kui päikesse kunninglikko au näggi, ja mäggi ning org auras uddo pilwest rohtudele ning puu leh-
tedele jahhutust; linno heäled tõusid koplis ja leppi-
kus Loja surust kuulutates. Ommikune willo jahhu-
tas Karli süddant, linno laul leppitas ta kurwa meelt
ja kui päike olli tõusnud, läks ta kerge süddamega
fojo pole! Üskuge sellepärast kurwad ning leinajad:
ürikene on teie murre ö siin ajalikkus ilmas, sest ue
ello päike toob ükskord kõigile rõmo, rahho ning
ingamist. —

Karel trallis minnes maddala heäleaga:

Mo mõttes on üks ainuke,
üks ainuke mul kallis!
Dh kui ma selle piga saaks,
Ta on ni wirt ja wisakas,
ni wisakas,
Ma ellaks Edenis.

Se tüttarlapse tõeste
Ma wõttaks endale!
Tal ifka lahke meeleke
Ja näggo kui üks malike
kui malike,
Ja film kui tulluke.

Ja kui ma tedda kaugekt nään
Wab punna palgesse,
Mo südda affab peksama
Ja wesfi tõuseb filmasse,
mul filmasse.
Ei tea mis luggo se.

Weel rebe õhtul wainiul
Ja küsis minno käest:
„Karl, üttele mul', mis wigga sul,
Ei õige luggo ial sul,
ei ial sul!“
Ma õhksin kõigest wäest.

Ma olleks piddand räkima,
Dh miks ei räkind ma!
Ja kui ma olleks rikkam mees
Ja südda wäbbe kergem sees,
mul kergem sees,
Ma rägiks temmaga.

Kaks nädalad pärast Lauritsa päwa olli Karel
praua käest Tallinnast kirja sanud; jaksad piddid Miik-
li ku esimese päwadel koddo sõitma, ja möda minnes
Karlit kasa wõtma. Et kül iggamees Karli minnikut
ette teadis, ja iggapäw nisuggust sõnnumit odata olli,
süski teggi praua kirri Sunni perres kurwastust ning
nukrat meelt. Kõik perreahwas armastas Karlit ot-
sego poega ja wenda, Karel armastas nisammoti
jälle perreahwast, ja nenda ellas ifka üks teisele rõ-
muks. Subba mõnnikord olli Karel isseenneses mõt-
telnud, seie paiko elloasfet seäda, agga kuddawisi wõi-
malik olleks, sedda asja kõige parramine toimetada:
sellega ei sanud ta ial toime. Kuddawisi tohtis ta
omma hea tenistuse enne mahha jätta, kunnii uus
foht walmis olli. Eks meie päiwil leita, parrako
Summal! rahwast kül, kes wanna kōbha enne ärra
põlgawad, kui uut sawad, ja selle läbbi kehwise ning
willeksuse sisse sawad. — Müüd, kus lahkumise tund
ifka liggemale jõudis, murre ning ahhastus ennam
eht wäbbem igga übbe süddant koormas, juhtusid mõn-
nikord nisuggused mõtled ka juttule. Wanna perre-
mees olli kõige esimene, kes omma süddame koormat

jutto läbbi fergitada püdis. „Armas Karel!“ — ütles ta ühhel päwal wöerale — „ma nään teil läh, heb lahkumine nisammo raskeks kui meile, sellepärast tarwis nõu piddada, kas assi sünniks korda, et teie ka eddespidi meile nabrimehheks wõiksite jada? Ma rätisin minnewal pühhapäwal mõnda teie pärrast ausa kirriko õppetajaga, pallusin õppetajat, ennesele waewaks wõtta: aulikko mõisa wannematega nõu piddada, kihhelfonna kolmeistri pärrast. Ehk wõtawad ausad wannemad meie norema põlwele sedda head sowida. Surema ulga lapsed kaswawad meie paikul juhhatamiseta ning õppetuseeta ütles. Mitmel wannemal on ni palju jõudu, et wõiks lapsi õppetuse eest koppika kullutada, agga kuhho last panna? Saksa kolid on wägga kallid, ja weel surem ädda on keele murrega. Kui kirriko ja mõisa wannemad meie lastele õppetuse õnne tahtwad sowida, siis wõiksite teie meile kihhelfonna kolmeistriks jada?“ — Karli palge läks sedda juttu kuuldes mittoford punnasemaks, ta watas pea perremehhe peäle, pea jälle ennese ette mahha; sai ta tüf aega mõttes seisnud, siis kostis ta perremehhele: Dns assi Jummalat tahtmine, siis sago teie mõtted tõeks sama! Mo ollen jo isfegi mõnda ford selle peäle mõttelnud; lapsepõlwest sadik olli mul lust põlloarrijaks jada, ja kui kolmeistri ammetit saan, siis tulleb mulle kahhefordne põllo tö: ma pean wilja- ja waino-põllo ühhes arrima. — Sel wimsel ajal, mis teie perres ellasin, iggapäw teie kaunist maja-piddamise wisi näggin, astusid mitmed lapsi põlwe sowimised minno mällestusse, ja nisuggused mõtted ei laddund ennam mo meelest ärra. Mittoford ollen Jummalat pallunud, agga süiski ei tulnud mulle rahho süddamesse. Jägo assi Isfanda wõleks, kes kõi parremine seab, kui meie mõistus ärra teab. — Sunni Mikkel ja Karel ollid paar tundi aega sest asjast rätinud; juttu lõppetates piddasid nõuks, asja ni

kaua sallamahti piddada, kunni kolmeistri assi piddi selgeks sama, ja Karel mõisa-tenistusest lahti peäsma.

Kui Sunniperre nabrid ning tuttawad Karli minnikust sõnnumid said, tullid nad wimsel pühhapäwal pärrast lõunat Sunni tallusse kofko: lahkujaga jummalaga jätma. Luggemist, mis talgo õhtul polele jäi, olli Karel näddala eest lõppetand: Hea melega an-naksime selle kirja luggijatele pitkemalt otsust sest, mis Karli ramatus seisis, agga nende lehtede ruum on wägga kassin; sellepärast sago siin agga nimmetud, mis wina-jomifest meie maal ning Kassinuse feltstist Lättimaal üllemal nimmetud ramatus seisis. Kuulge siis weel, kui palju wina prufimine iggal aastal warra ärra kullutab. — „Eggamees, kes wähegi kofko arwata mõistab, wõib ülles arwata, kui suurt inda iggal aastal wina eest maksetakse, mis läbbi ifka surem waesus innimeste peäle tulleb. Kui ühhes koggokonnas wiis tuhhat inge olleks, kes saddakahheksakümment tallus ellaksid, ja iggas tallus toop wina näddalas prufitakse: se teeks aastas wiiskümment kaks toopi igga perre kofhta; jodu tarbeks wõib weel kümme toopi aastas igga perrele jure liisada: Siis tulleb aastas saddakahheksakümment perre peäle üksteiskümmentuhhat üks sadda kuuskümment toopi; ja kui wina toop poole rubla maksab, siis antakse aastas wiistuhhat-wiisfadda-kahheksakümment rubla wina eest wälja. Arwame senna jure weel, mis pühhaning tähtpäwadel kõrtsudes juakse, siis wõib julgeste wiistuhhat inge peäle kahheksa tuhhat rubla aastas wina kullo arwata! — Kes selle arro järrel kõige Ria-kubbernemango wina kullo ülles arwab, se leiab siis, et seitsefaddatuhhat inged (nivaljo innimesi ellab Ria-ehk Liwlandi maal) igga aasta kaksmiljonidkaks-fadda-nelikümment-tuhhat toopi wina prugiwad, ja üks-miljon-saddakaksikümment-tuhhat rubla rahha wina eest wälja antakse. Üks wietuhhat ingene koggokond,

Kes aastas kahheksa tuhhat rubla wina eest raistab, pillutab igga aasta kõige wähhemast wiekümne innimese peatoiduse ning ihhokatte ärra (kui sabdakuumsummend rubla igga innimese üllespidamiseks arwatakse!) — Sella arw järrel uffatasse Dia kubbernemangus winajomisega iggal aastal seitse tuhhat innimese peatoidus ning ihhokatte ärra. — Jah, nipaljo langeb igga aastaga tõeste waesuse sisse. — Nenda on sedda mitmel kohhal ja maal ülles arwatud, et wimaks möda läinud kolmekümnel aastal wina prukimine wiiskord suremaks läinud, kui enne. Mõtletgo nüüd iggamees: mis otja nisugguse elloga wimaks peab tulles? — Meie arwasime üllemaal seitsetuhhat inge Ewlandi ma peäle, kes wina läbbi waeseks sawad, ja mõtlemata omma ajalikko ning iggawese uffatuse sisse tuiguwad, ilma et neid ükski ärrakeelda wõttaks. Meist nimmetud õnnetumatest sureb iggal aastal kõige wähhemalt kümnes osa ärra ja lähbeb parrema tundmiseta ning kahhetsamiseta siit ajalikkust — tulles ello sisse! Sa kõik se hädda, pat ning willetsus tõuseb wina läbbi. —

Ripea kui Lättirahwale kirja läbbi neist üllemal nimmetud asjust sõnumid todi, ja nemmad kuulda said, kuddawisi mitmel kohhal wõberal maal kassinuse-seltsid ollid asfutud, wõtsid mitto ausad meest ennesele nõuks: ka enneste keskel üht nisuggust seltsi toimitada. Nisuggused kassinuse seltsid kosuwad tänna päw jubba mitmes kühhelkonnas Lättimaal, ja innimesed, kui sedda kaunist õnne päwast päwani ennati tundma sawad, andwad tänno ning kitust Saksandale, kes nende waimo filmad lahti peästis, ja nende jalga ello tee peäle tallutas. — Et kassinuse seltsid iggal paikul ma-ilmas nenda kui Lättimaal ruttuste sigginesid, se näitab arwalikkult, et iggamees nende kasu isfi selgeste ärra tunneb; sellepärast leitakse ka seal kohtades, kus jomine enne sedda wägga

üllekät olli wõtnud, nüüd kõige ennam kassinuse seltsi liikmeid. — Wina immo seisis tännini otsego pakswilwe üle kõige meie ma, ja kattis sedda wähhest parrema õppetuse päwa walget ärra. Ripea kui parrema tunnistuse koit pimmetab walgustama sai, tungisid innimesed, kes äkkitselt patto unnest ärkasid, iggalt poolt uut walgust terretama! — Nuwäärt kiriko õppetajad püüdsid ommalt kohhalt nomimise ning maenitsemise sõnnaga rahwale appi tulla, ja sõddisid parrema foggoduse liikmetega ühtlase pimmeduse würsti wasto.

1836mal aastal tullid ühhes kühhelkonnas Lättimaal liggi wiiskümmend innimest, mehhed ning naesed kokko, pallusid kiriko õppetajat, ende suust tõutuse sõnna wasto wõtta, mis läbbi nemmad wina prukimist opis ärra salgasid. Nenda asfus essimene kassinuse-selts Lättimaale. Sefinnane selts lubbas:

1) Kõigest jõust ning wäest püda: ülleligjomisele ning lakkumisele otta tehha, jodikuid parrandada, ning parrema teele juhhatada, kõige ennamiste agga noort põlwe wina kahjo eest oida ja sel wisil lakkumise willetsust sutumata lõppetada.

2) Seltsi wõib iggamees astuda, kes tõutab: isse ni hästi wina ning muud kanget joki mahha jätta kui ka nende pruki ommas majas opis arwitada, ei ennam wina osta egga müa, ehk ka muul wisil wälja jaggada; ei keddafit wina wõtmisele melitada, waid igga jodikut targalt maenitsetada, wina mahha jätta; nisammoti ennast ka igga piddo ning jodu eest oida, kus ial karta, et jomise immo wõiks kiusama tulla, ja sellepärast ühtepuhko walwada ning palluda.

3) Kes tahhab, wõib iggal ajal seltsist wälja astuda; kes agga kui seltsi osaline omma tõutusse sõnna ei pea, sedda esimest korda armastuses maenitsetakse, ja kui se ei aita, foggoniste seltsist wälja lükkatakse.

4) Wina ei olle lubba mnido prufida, kui arsti kässo peäle: rohhuks. Jodawat wina, öllut ning möddo wöib inimene kassinaste prufida.

5) Mönnikord aastas tulleswad seltsi liikmed kofko, andwad üksteisele teada, mis head nad kassinuse asjust kuulnud ning näinud, peawad nõu ühhes koos, nomiwad ning trööstiwad üksteist heat teel käies, ja palluwad ühtlase Summalalt abbi: ende töutuse sõnna ka eddespidi kinnitada wõtta. —

Pilkajaid ning waenlasi olli ma peäl palju, kes kassinuse seltsi rahwast naersid ja teotasid. Mönningad ütlesid: teie tahhate targemad olla kui teie wannemad ja essi-wannemad ollid, kes ka ellasid, wina jõid ja wina prufimist kellegile ei kelanud. Teised ütlesid jälle: Kes sedda suurt kahju ärra wastab, kui tö wina köidides seisma jääb? Köit mõisnikko aitad on wilja täis, kus sellega minna, kui ennam wina ei põlletada? — Weel teised läksid ni kaugele, et üllema wallitsuse polest keeldo otsisid, sedda asja ärra lämmatada. Sellepärrast juhtus, kui sedda asja Dia kubbernemango wallitsusele ja Rigi wallitsusele Peterburri teada anti ning lubba küsiti, et üllemalt kohhalt wastust todi: „Issääranis seltsisid, kassinuse seltsi“ nimme al, ei olle tarwis asjutada, sest et jubba igga firriko õppetaja, kolmeister ning koftowannem inimesti ommalt kohhalt selle asja pärrast nomib.“ Sesinnane üllema wallitsuse käst ei keela mitte kassinust, waid ütleb: üllema wallitsuse poolt lubbatud isseääranis seltsid ei olle tarwis, sest et rahwale jubba muidogi sellepärrast õppetust antakse.

Agga Lätti-rahwas teadsid kül, kui pikkale firrikus ehk kolimaja kuulnud õppetuse sõnna ullatab, kudda suremal ulgal mõnnus õppetus ühhest kõrwest sisse ning teisest jälle wälja lähheb, ja ennamiste igga pühapäw inimised firrikust wina jure töttawad (kudda ka selle kirja pildikeses näme!) kus mitto omma

peat wäsitawad. Sõnna kuuljaid on palju, agga sõnna täitjaid piisut ma-ilmäs leida! Summala waim ärratas mitmes kohhas Lätti-maal mõnned ausad perremehhed üllesse; need pidasid omma nabri ning sõbradega nõu, jätsid ühhelpuhul wina-jomise mahha, ja nenda sündis kõige wäljastpidi kombeta kassinuse selts nende ulgas. Kui kaunis assi rahwa seas ni kaugele olli sigginend, akkasid mitto ausad firriko õppetajad ennam ja ennam rahwa mõtled senna pole seadma, kiitsid awwalikkult head wilja, mis kassinuse seeme olli kaswatand, ja sowisid mõnnusaid kirjasid trükki läbbi rahwa kätte murretseda, kust iggaks õppetust leidis. Seddawisi jõudis, Summal olgo tännatud, kassinuse assi kolme aastaga Lättimaal lajale. — Tännapäw leitakse Kuramaal jubba mõisa wannemid, kes ennam wina koggoniste ei põlleta ja omma kõrtsud sure maantee äres winata peawad! — Inimised on nüüd isse ni palju head sest asjust maitsnud ja selgeste tunda sanud: et inimene mitte üksnes winata ei wõi ellada, waid palju parremine weel ellab, kui wina prufimisega! — Jodikute maggus rahho on lõppenud, parrem süddame tunnistus unneft ärkanud, laffumine äbbiks ning teotuseks sanud, ja mitto jodikut parrema tee peäle juhhatud. Kül on sellepärrast meie kohhus Issandat tännada selle walguse eest, mis meie maale on sündinud.

Juhtus, kui nüüd lahkumise tunnil jälle jut kassinuse seltsi peäle tulli, ja Karel jälle Lättirahwa kenna ellowisi ülles tunnistas ja wina põlgo kiitis, et Sunni Mihkel istmelt ülles töusis ja ütles: „Meie kallis sõbber ja nõuandja lahkub pari päwa pärrast meie seltsist, Summal teab: kas same ühtteist weel siin ajalikkus ellus nähha wõi mitte? sellepärrast tahhame selle tunni ning meie sõbra mällestuseks ka ennesele nõuks wõtta, winawõtmist mahha jätta.“ — Rahwas watasid, sedda juttu kuuldes, üksteise peäle, ja

ei teadnud, mis nad pidid ütleva. Ürifeste aja pärast astus Toa-pappa teiste ulgast välja, panni käed ristid ja ütles:

„Jesand! nüüd lasjed sa omma sullast rahhoga auda minna, sest minno filmad on ello õhtul veel parrema päwa koido walget nähha sanud! Täanno ja kiitus olgo Sulle, kõrge Jäsa taewas! kes Sa ka meie maale nisuggust suurt õnne olled kulutanud, ka meie rahwa seast mõnningad patto unneft ülles ärratand, ja parremat süddame tunnistuse iddo meie sisse olled istutand. Tõsta omma palget allastades meie pissikese koggoduse peäle ning anna meile jõudo ello wisi parrandada, ma ilma efituse ning pettuse wasto feista, pilkajate ning rummalate naero kannatada kassinust päwast päwani ikka ennam kossutada püda, ja üksford selle trostiga auda langeda: meie olleme ommalt fohhalt jõudo möda püdnud kasso sõnna täita. — Meie weike selts on praego otsego üks padikene sure laenetawa merre peäl, kedda wee laene igga filmapilk wöib ärra matta, kui üks nõrk pilliroog laanes, kedda tuul senna ning tänna kõigutab, ehk kui üks kerge liblekene tuule tiwa peäl, mis allati kigub ja wangub. — Siiski, armsad sõbrad ja nabrimehhed! kui meie omma ettewõtmisele sedda üht mis kõigile tarwis on nurga kiwiks rajame, omma kodda kaljo peäle ehitame, tões ning palwes sedda asja algame: siis tulleb meile wististe abbi üllewelt, mis meid uskus ning heal tööl tuggewaks teeb; sest pühha kirri ütleb tõutuse sõnnaga: kus ial kaks ehk kolm minno nimmel koos on, seal tahhan ma keskelt nende seas olla. Tulle siis, pühha waim! ka meie seltsi ja kinnita meie nõdrade jalga, et wõttaksid julgeste armu tee peäl käia, kinni meile Sinno Inglise üksford wõitja kroni taewa lauluga wasto towad. Oh, kül olleks õnnis luggo, kui surma-tunnil iggaüks Apostel Paulusega wõiks ütelda: „Minna ollen

head wõitlemist wõitelnud, ma ollen omma ello forra lõppetanud, ma ollen usko kinni pidanud!”

Tännini ollen ma ka wina futäit prukinud, ei kül ial sellepärrast omma peat wäsitand egga mõistust rikkund mis läbbi mind armoline Jummal surema kahjo eest oidis: siiski tõutan minna, tännaseft päwast, kus parrem walgus mo mõistust sellitand, wina jomist opis mahha jätta. Ka teie, armsad sõbrad ja nabrid, ollete parrema õppetusele ommas süddames maad annud, ka teie tõutate wina ja muud mõistust seggawad kanget joki ärra põlgada, ja ebbespiddi mõistlikkul kombel Jummalale auks ning innimestele rõmuks maa peäl ellada. Teie ollete kõik minnust noremad ning jöu polest tuggewamad, sellepärrast wõite loota veel siin ilmas ihho filmadega kallist wilja nähha sada, mis sest praego välja külwatud kassinuse seemne iw wast tullewal päiwil ülles kasvab. Minno ellopäwad on õhtul, üks jalg auas, teine aua äre peäl, sellepärrast ei tohhi ma ennam loota sedda aega nähha sada, agga Sunnisteeggija pühha sõnna peäle lootes, surren ma selle usuga, et mo waimo film teisest ilmast veel üksford meie rahwa parremat põlwe watama saab. Kui meie waimo mullane kodda üksford jälle põrmuks ning tolmuks lähheb, siis tõuseb ing iggawese ellusse; aua põrmust tõuseb ello wõsso välja, nenda kui ühhes laulus seisab:

Kas näggid ruffi põldo sa,
Kui õitset tolmades?
Eks tunnud sedda wadates
Sa rõmo süddames?

Kõik ello-iddud warjab tolm
Kül uino-rüppe sees,
Mikaua kui õitsemise and
Meil seisab filma ees.

Mis kadduw on, se peab kui põrm
Siin anda langema,
Ring ootma kunni Loja heäl
Saab üdma: „Tõuse sa!“

Lassee siis, helduse Issand! kõik innimesed wina
pattro paelust lähti peästa! Las! kõige ilmale parre-
mat walgust tõusta, et risti:usk iggapäw ennam näh-
tawaks saaks töös ning teggudes, mis läbbi meie
ürikene elloaeg ühheks koliks olleks, kus meie taewa
ello kumbed ennestele nõuaksime. — Ühhe asja pär-
rast tahhan ma teid weel palluda: Didke ennast, wen-
nad! kui ollete wina mahha jätnud tühja uhfuse ning
kõrkuse eest! Ärge piddage ennast selle sinnase kas-
sinuse pärrast parremaks ehk täjelikkumaks, kui tei-
sed, kes weel alles wina pruukiwad, waid tännage
waiksel kombel armo Issandat kes teie inged walgus-
tand, ja palluge Tõdda kõige ka:wendade eest, kes
weel alles ekfituse tee peäl, et Issa arm ka neid wõt-
taks juhhatada. Meie risti ussu kõige üllem kässo
sõnna finnitab meile Armastust! Armastusega peame
meie igga ühhele üllesnäitma, et meie Jesuse jüngrid
ning järrelkäijad olleme, selle armastuse Issanda om-
maksed, kes surma wallo kannatates weel omma pi-
najate eest pallus: „Anna neile, andeks, sest
nemmad ei tea, mis nad tewad! Meie nödrad
innimesed olleme kõik elsiwad ning waesed: kudda wisi
tohhime meie wenna peäle kohhut mõista? — Jägo
siis kõik kohtomõistmine Issanda ooleks, kes üksford
igga ühhele arwo möda saab jäggama!“ —

Kui Doa-pappa maentisust olli lõppetand, tullid
kahheksa meest teiste ulgast wälja, andsid wanna taa-
dile kät, ja lubasid wina ärrasalgada. Selle peäle
wöttis Karel Piibli ramato ja lugges Apostli teggus-
dest wiendema peatükki 38. ja 39ma salmi: „Ja
nüüd ütlen minna teile: Jätke need innime-
sed rahhule, ja laske neid minna; sest kui

fesinnane nõu ja fesinnane töö on innimes-
test, siis lähheb se tühja. Agga kui se Sum-
malast on, siis teie ei wõi sedda mitte tühjaks
tehha, et teid ei leita kui need, kes Summala
wasto pannewad.“ —

Shtul kwo minnes olli innimestel südda ni rõ-
mus ning lahke, kui olleksid nad wangitornist lahti
peäsnud.

Els istus õhto ilja kambri akna al murro-pingi
peäl, ja lugges ehha walges Ramwila krahwi berra
kenna ramatufest: „Ujawite pero walgel.“ Petre
wannemad ollid jubba puhkama läinud, kui Karel
Doa-pappat saatmast taggasi tuli ja Else jure astus,
küsides: mis te loete, Elsekene? Els näitas rama-
tut. „Se on üks wägga kallis kirri“ — ütles Karel —
mis ma nelli wõi wiiskord jo ollen luggenud; agga
ma kahetsen kõigest süddamest ma-rahwa rummalust,
kes tännini sest Ujawitest ni wähye on luggu piddand,
weel wähhemine neid heäd mõistlikko õppetusi märkand,
mis selle kirja sees antakse. Nisuggusid mõnnusaid
kirjasid on meie päiwil wähye leida, agga, parrato
Summal! paljogi nisuggusid, mis ei maksu silma
waewa-egga luggemise ajawiitmist, weel wähhemine
rahha koppikat, mis tühja lorri eest kullutati.“ Wenda
rätides olli Karel Else käest ramato wõtnud, kenna
kige laulo ülles otsind, ja lugges siis:

Minna sow'sin kõik se õse:

Armastaksid sinna mind!

Kui sa mulle kät ei anna,

Siis mo'ello ots on kät,

Pea film ei nutta ennem,

Ei mul paista ennem pää.“ —

„Ärge pange pahhaks Elsekene, kui teie käest üht
asja küsün, mis mo süddant mitto nädalal on for-
mand?“ Els kostis maddala heäleaga. Lubba igga:

ühhel küsida. — „Kas teil ei olle weel“ — küs-
sis Karel — poisimeest mötte tulnud, kellele te meh-
hele lähheffite?“ — Minge ikka; — sõitles Els, —
kudda waesel lapsel kosja mötte süddamesse tohib
tõusta? Karel wöttis Else käest kinni ja ütles rõmsa
filmaga: „Kui se sõnna tõssi on, siis ütles mulle beke,
kas tahhad mulle oumaks tulla, kui Zummal mulle
pea warjo ning leiwapallukest wöttab kinkida?“ Els
kohkus selle foggemata sõnna ülle ni wägga ärra, et
ta nutma affas, ennast Karli käest lahti peästis ja
sõnna lausumata Kambri tõttas, kus Liso olli. Ka-
rel ei teadnud, mis ta sest pididi mõtlema, ommetigi
äbbenes ta tagga järvel minnes ja läks selle pärrast
maggama.

Tämatwo Lihhawette kestmisel pühhal seisis ull
rahwast Raja kõrtsu ees, kui üks uhke pulmasaja
mõda sõitis. Prudi filmad ollid nenda räätikute siise
määsitud, et waewalt ninna ots wälja paistis, nifam-
moti olli luggo pruut-tüdrufuga; peigmees olli saks-
wärki rides, agga Sunni Mihkli poeg Jürri olli pejo
poisiks. Kelle saja se on? küsis Kolga Tõnnis, ja
kõrtsmik wastas: Se on Sunni perre wäimees ja
meie kihhelfonna uus kolmeister Karel Wärdõ; ta
wöttab Sunni perre kaswandikfo Else ennesele, ja
lähwad praego firriko laulatusele. „Ennä immet!“
ütles Kolga Tõnnis — „kaswandik saab enne meh-
hele, kui rikkas perre-tütтар! Kõrtsmik wastas: Lisul
on minnewal suggisel küllalte kosfilast kinnud, kes
teab mis ta ootab. Wõnningad ütlewad, Liso peab
handwarki meest immustama, mis läbbi emmanda
nimme alla saaks, et wõib igga päw pörja maggo
pähhe panna. — Siin tuli Hans Laikõrri ratsul
ajades kõrtsu ette jubba; emalt üdis ta: Kas näggite
meie kihhelfonna kolmeistrit ja wina-prohweti? kas
ollete jo sedda ullo ilmas knulnud ehk näinud: et

winata pulme petakse? Sunni pulmad tehakse ilma
winata! Kui mo wanna seppa wadder weel ellus
olleks, kül meie siis neid wina põlgajaid saakime
wälja naerma. „Kas sep on furnud?“ küsis Kolga
Tõnnis. Jah — ütles Laikõrri — se tubli mees on
mullas. Tõnnis ütles: „ta põlnud mo arwates weel
wiekümmne aastanegi?“ — Ei olnud, — kostis Hans
— ta ennam kui nellikümmend kolm aastat wanna,
agga ta pöddes jo mõnni aasta teed, ja olleks wiist
jo enne furnud, kui win ta kehha ei olleks üllewal
pidand. —

Ueg ei anna sedda rummalat kõrtsu lorri siin
pitkemalt juttustada; agga meie peame omma luggi-
jatele ommetigi ni paljo tähhendama: et Karel en-
nast — kui kihhelfonna kolmeisteri kohta olli sanud
— saksja tenistusest lahti wöttis ja kolmnädalat enne
Lihhawetie Sunni talluse tulli. — Nifaua kui uut
koli onet ehitati olli W*** mõisa kerteri one keli
majaks lubbatud, kus Sunni Mihkel kõik ue maja
piddamise affatuse nõud walmistand olli. Wanna
perrenaene olli kaswandikule illusat kersto toimetand
ka ellajaid ja puddolojust noore rahwale kinnud;
Karel olli ennesele poisimehhe põlwes ka paar sadda
rubla rahha korjand, ja sai, kui mõisast peasis, weel
herra käest sadda rubla kingitud ausa tenimise west.
Sel wisil olli noore rahwa ello asfutamine wägga
õnnelikuks kita.

Pulma õhtul, kui kõik pulmalised sõma laual ist-
sid, juhtus weel üks assi, mis meie siin kohhal kuu-
lutama peame. Maggusat juttu ajades, tõstis wan-
na perremees ommad filmad õue wärrawa pole ja
ütles: Wata lappolise karja! Kõik pulmalised watsid
wärrawa pole. Pari filmapilgo pärrast nähti, et
wanna Toa-pappa ees käis, ja nüüd tundis iggamees
tullijaid: need arwatud lappolised ollid kassinuse seltsi
liikmed, ennam kui nellikümmend inge, mehhed ja

naesed, kes kõik Doa-pappa ja Sunni Mihkli nomi-
mist möda wina ollid mahha jätnud. Tappa astudes
tõi iggamees noore rahwale pisifusest puddo krami
pulma kingiks, nõukamad lubbasid weel mõnda sure-
mat asja eddespidi anda. Siis astusid kassinuse feltsi
rahwas kokko ning laulsid:

Kes Sa meile õnne saatsid,
Tuhhataksid ello teed,
Peäksid inged wina-wörgust
Lõppetaksid patto böd:

Sulle tome tänno, kitust
Pulma päwal silma wees;
Dnnistus ning taewa rahho
Ellago sul süddames!

Kedda Summal sulle kasaks
Ello tee peäl ühhentand,
Sellele ka rahho, römo
Sowib meie pulma-and'.

Jesand lasko teie ello
Dnnelikult õitseda,
Kunni üksford aua willul
Rahho saate maitseada.

Sa kui ue päwa koito
Näte aua rünka peäl,
Siis saab ello surmast wõito,
Siis teid kutsub ingli heäl!

Jesä pühha palge ette
Saab meid Jesus korjama
Kui meid tössiduse mõtte
Sundis ilmas orjama.

Karli ja Else südda olli rõmust nenda ligutud et
weesti filma tõusis; Karel langes nuttes wanna Doa-
pappa ning teiste lauajate kaela ümber finni; ei jä-
nud pulmal laual nüüd ükski film enam kuiwaks,
sest kõikide südda olli rõhnutud. Nenda saab inni-
mene jo siin ilmas mittokord õnsat palka hea töö eest,
ja inglid rõmustawad taewas, kui nisuggusid filma-
pilko ma peäl näwad! — Sunni Mihkel pallus
lahke sõnnaga kassinuse feltsi söma lauale, sest Sum-
mal annet olli kül et iggamees wõis omma kõbto
täita. Ugga misfugune sulg jõuaks sedda römo
ning kallist rahho ülles kirjutada, mis seäl pulma
laual noore rahwa ja muu pulmaliste süddames ellas?
Ei jõua egga osta Wina-katko kirjutaja õppimata
sulg sedda ülles tunnistada. Ugga kes isi üksford
õnnelikul kombel nisugguse mõistlikko rahwa feltsis
juhtus piddo piddama, kül se sedda ärra tunneb, kui
meele tulletab, kudda luggo temma ennesega olli. —
Sa kui peaks üks ehk teine luggija ni willets ning
õnneto ilmas ellama, et ta weel ial pulma egga muud
römo targal peäl ei olle maitsend, sellele sowime kõi-
gest süddamest nisuggust õnne pea tunda sada! Ni-
suggusel filmapilkul saab innimene esimest korda seft
tunnistust, mis õnnispõlli üksford taewas saab ollema! —

Anna siis suur Summal ka selle weike kirjale
wägge, fenna ja tenna üht seemne iwwa rapputada,
kus ta iddanema, wõssuma ning wilja kandma akkab!
Sa kui Wina-katko õppetust üht ainust ekfinud loma
wiefümne ehk saja inge ulgast parrema teele juhatab,
ei siis olle sefinnane firri asjata olnud.

Minne siis mo lapsote, Wina-kat! julgeste innimeste
setta lituma, kappata igga moia ning urritu ulse tagaa
ja terreta — kus sind sisse lastakse — iggameest lahke
sõnnaga! Ürra karda tühja naero ja rummalate pilkamist,
waid rägi iggas kohhas mõnnusa sõnnaga rahwale, mis
so isä sulle on õppetand.

Trüffi wiggad, mis pallutakse parrandada.

lehtede kätig.	ridda,	ülewalt, att.	Kuiba trüffitud.	Kuiba tulleb luggeba.
3	10	"	seäsketele	seäsetele
4	3	"	fehla	fibla
4	15	"	nisamoto	nisamoti
5	6	"	sulle	ful
5	3	"	jallat	jallalt
5	18	"	pead	peat
6	16	"	karthowli	kartowli
7	1	"	eppib	leppib
10	10	"	perremees	perremees —
17	1	"	sur ks	sureks
18	3	"	sannud, ene	sanud enne
21	2	"	riidis	rüdis
21	11	"	lõffin	läffin
28	4	"	fa	ja
28	5 ja 6	"	lastis	lastis
28	2	"	dummal	rummal
28	3 ja 4	"	südrame	süddame
31	5	"	Ewangeliemi	Ewangeliumi
31	5	"	Kulle	Kelle
31	14	"	ruttasta	ruttas ta
32	10 ja 11	"	ütseldes	ütteldes
32	13	"	tame	same
39	13	"	murretses	murretses
49	1	"	suud	sund
58	18	"	kahhetfamifeta	kahhetsemifeta
63	12	"	seggawad	seggawat
64	3	"	wiendema	wiendama

Ülle sebda on weel ilma ramatoteggisa teadmata ning tahtmiseta mõned täbbed trüffi pannemises jure kistsatub, mis tullewad mahha kusstutada; sepärrast ärra loe: keif, keige, polle, aigelle hunt õppetuse mõistmata heitnud, nõbdra, iw wadelle, hana, pudrule, hoidja n. t. f. waid: köif, köige, pälle, aigele, unt, õppetuse, mõistmata, eitnud, nõbdra, iw wadelle, aua, pudrule, oidja n. t. f.